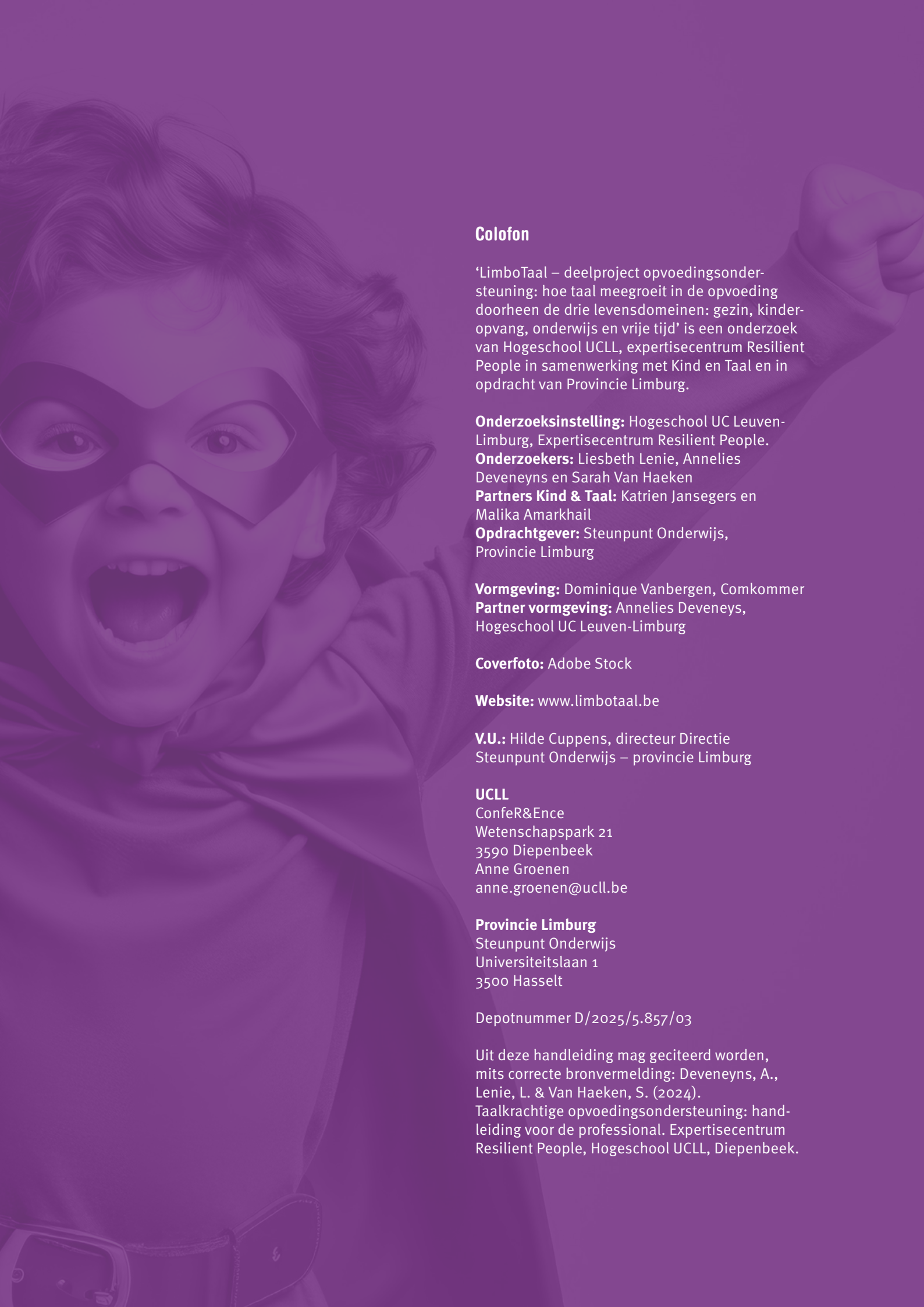

Taalkrachtige opvoedingsondersteuning

Handleiding voor de professional

Colofon

‘LimboTaal – deelproject opvoedingsondersteuning: hoe taal meegroeit in de opvoeding doorheen de drie levensdomeinen: gezin, kinderopvang, onderwijs en vrije tijd’ is een onderzoek van Hogeschool UCLL, expertisecentrum Resilient People in samenwerking met Kind en Taal en in opdracht van Provincie Limburg.

Onderzoeksinstelling: Hogeschool UC Leuven-Limburg, Expertisecentrum Resilient People.

Onderzoekers: Liesbeth Lenie, Annelies Deveneyns en Sarah Van Haeken

Partners Kind & Taal: Katrien Jansegers en Malika Amarkhail

Opdrachtgever: Steunpunt Onderwijs, Provincie Limburg

Vormgeving: Dominique Vanbergen, Comkommer

Partner vormgeving: Annelies Deveneyns, Hogeschool UC Leuven-Limburg

Coverfoto: Adobe Stock

Website: www.limbotaal.be

V.U.: Hilde Cuppens, directeur Directie Steunpunt Onderwijs – provincie Limburg

UCLL

ConfeR&Ence
Wetenschapspark 21
3590 Diepenbeek
Anne Groenen
anne.groenen@ucll.be

Provincie Limburg

Steunpunt Onderwijs
Universiteitslaan 1
3500 Hasselt

Depotnummer D/2025/5.857/03

Uit deze handleiding mag geciteerd worden, mits correcte bronvermelding: Deveneyns, A., Lenie, L. & Van Haeken, S. (2024). Taalkrachtige opvoedingsondersteuning: handleiding voor de professional. Expertisecentrum Resilient People, Hogeschool UCLL, Diepenbeek.

VOORWOORD

Deze *handleiding voor professionals* wil een waardevol hulpmiddel zijn voor iedereen die ouders van jonge kinderen wil ondersteunen in hun rol als opvoeder en hen wil helpen om taalkrchtig in interactie te gaan met hun kinderen.

Het doel van deze handleiding is om opvoedingsondersteuners te voorzien van de nodige achtergrondkennis, maar eveneens van praktische en effectieve strategieën om ouders veerkrachtiger te maken in hun taak als opvoeder en hen te helpen hun kinderen op een taalkrchtige manier te begeleiden. Taal is een essentieel onderdeel in de ontwikkeling van een kind. Door jonge kinderen talig sterker te maken, dragen we bij aan hun eigen veerkracht en leggen we een stevige basis voor hun toekomst. Taal-kracht wordt veer-kracht, waardoor kinderen sterker staan om onder meer de overstap te maken van de voorschoolse opvang naar de kleuterschool en van de kleuterschool naar de lagere school.

De handleiding werd samengesteld door de onderzoekers van de Hogeschool UC Leuven-Limburg Expertisecentrum Resilient People binnen het deelproject ‘Opvoedingsondersteuning: hoe taal meegroeit in de opvoeding doorheen de drie levensdomeinen’ en is het resultaat van een vruchtbare samenwerking tussen de Hogeschool UC Leuven-Limburg Expertisecentrum Resilient People, Kind en Taal vzw, Provincie Limburg, Steunpunt Onderwijs Provincie Limburg en de gemeente Houthalen-Helchteren.

Wij willen graag onze dank uitspreken aan alle projectpartners voor hun onmisbare bijdrage en inzet. Zonder de gezamenlijke inspanningen van alle partners zou dit project niet mogelijk zijn geweest.

We hopen dat deze handleiding een waardevolle bron zal zijn voor opvoedingsondersteuners en dat het bijdraagt aan het versterken van de taalkracht en veerkracht van jonge kinderen en hun ouders.

INHOUD

Voorwoord	3
Inleiding	6
De cruciale rol van taal in de ontwikkeling van het kind	6
Ouders als partners in de taalontwikkeling van hun kind	6
Taalkracht – Veerkracht	7
Bruggen bouwen tussen verschillende levensdomeinen	7
A. Theoretische kaders	8
1. Wat is opvoedingsondersteuning?	8
2. Hoe de taalontwikkeling bevorderen/taalstimulerend werken bij jonge kinderen?	10
3. Wat is veerkracht?	12
4. Welke zijn de competenties van de professional die taalstimulering voorop stelt?	19
5. Hoe ouders en kinderen bereiken?	21
B. Aan de slag	24
1. Wat is opvoedingsondersteuning?	24
2. Wat is effectieve taalstimulering?	28
3. Hoe veerkracht versterken?	36
4. Welke zijn de werkzame principes en welke zijn de struikelpunten?	39
5. Enkele praktijkvoorbeelden	44
Bronnen	46

INLEIDING

Dit deelproject van LimboTaal richt zich specifiek op taalkrachtige opvoedingsondersteuning voor jonge kinderen als een belangrijke stap in de overgangen naar en binnen de schoolomgeving.

Binnen dit project werd een Doeboek ontwikkeld voor ouders om hun kinderen spelenderwijs meer met taal in contact te brengen en hen al op jonge leeftijd taalkrchtig te maken. De handleiding voor de professional wil een aanvulling bieden op dat Doeboek en professionals, naast een theoretisch kader, ook concrete tips meegeven om de ouders te begeleiden in het werken met het Doeboek.

Centraal in deze handleiding staan de volgende thema's:

DE CRUCIALE ROL VAN TAAL IN DE ONTWIKKELING VAN HET KIND

Socialisatie en opvoeding bieden een unieke context om bewust aandacht te schenken aan taalstimulatie, taalontwikkeling en taalvaardigheid. Die contexten zijn van onschatbare waarde omdat ze dagelijks terugkerende, natuurlijke interacties omvatten die ideaal zijn voor het stimuleren van taal. Wanneer ouders actief kansen creëren om met hun kind te communiceren in dagelijkse situaties, kan taal optimaal groeien en wordt een sterke basis gelegd voor de verdere taalontwikkeling.

Door taal te integreren in alledaagse interacties, zoals tijdens maaltijden, bedtijdrutuelen, spelletjes, en zelfs tijdens de boodschappen, worden kinderen aangemoedigd om taal op een speelse en natuurlijke manier te verkennen. Dat proces, waarbij taal bewust en onbewust wordt geleerd en geoefend, bevordert niet alleen taalvaardigheid maar ook taalbewustzijn en taalplezier. Ouders kunnen bijvoorbeeld gesprekken voeren met hun kinderen over wat ze zien, horen en doen, waardoor de woordenschat en taalstructuren van de kinderen worden uitgebreid.

Onderzoek toont aan dat kinderen die sterk zijn in taal, een duidelijke voorsprong hebben in hun schoolse carrière. Bovendien voelen deze kinderen zich zelfverzekerder, zijn ze weerbaarder en hebben ze diepgaandere sociale contacten. Ze zijn in staat om hun gedachten en gevoelens effectief

te uiten, wat bijdraagt aan een positiever zelfbeeld. Deze kinderen zijn ook weerbaarder omdat ze beter in staat zijn om hun emoties te verwoorden en om hulp te vragen wanneer dat nodig is.

Kinderen die een andere thuistaal spreken dan het Nederlands en sterk zijn in die thuistaal, hebben ook voordelen bij het leren van de Nederlandse taal. De vaardigheden die ze in hun thuistaal hebben ontwikkeld, kunnen ze inzetten bij het leren van een nieuwe taal. Kinderen taalvaardig maken, in welke taal dan ook, is daarom van groot belang.

OUDERS ALS PARTNERS IN DE TAALONTWIKKELING VAN HUN KIND

Ouders spelen uiteraard een belangrijke rol als taalpartner voor hun kind. Door middel van alledaagse interacties rond thema's zoals zindelijkheid, slaaprituelen, eten en spelen, kunnen ouders actief bijdragen aan de taalontwikkeling van hun kind. Die alledaagse interacties bieden talloze kansen voor kinderen om taal in een natuurlijke en betekenisvolle context te leren en te oefenen. Dat doen ze in combinatie met de 7 taalbouwstenen voor een taalkrchtige leer- en leefomgeving. Die bouwstenen bieden een gestructureerde benadering om taal te integreren in het dagelijks leven (zie verder in deze handleiding: Hoe de taalontwikkeling bevorderen/taalstimulerend werken bij jonge kinderen? en Wat is effectieve taalstimulering?).

Het respecteren van de ervaringen en perspectieven van ouders is essentieel. Door te erkennen dat ouders experts zijn in het leven van hun kinderen, kunnen professionals een partnerschap opzetten dat gebaseerd is op wederzijds respect en samenwerking. Die benadering benadrukt de waarde van de eigen taal en cultuur van de ouders, wat bijdraagt aan een gevoel van waardering en inclusie. We zien ouders als partners en willen samen met hen het beste voor hun kind bereiken (Rutgeerts & Vervaeke, 2005).

Door ouders als partners te betrekken, dragen we bij aan hun empowerment en veerkracht (El Kasmi, 2020; van Harmelen, 2022). We moedigen ouders aan om te geloven in hun eigen taalvaardigheid en

creëren een omgeving waarin ze zich comfortabel voelen om met hun kind te communiceren. Praktische tips worden gedeeld om de taalvaardigheid van ouders te verbeteren en effectiever te communiceren met hun kind. Bovendien kan het samenbrengen van ouders leiden tot peer-support, waarbij ouders ervaringen delen en van elkaar leren (Vandekerckhof et al., 2022; Van Haeken et al., 2024a).

TAALKRACHT – VEERKRACHT

Taalontwikkeling speelt ook een cruciale rol in de veerkracht van kinderen. Wanneer we spreken over veerkracht dan focussen we specifiek op vier kernattributen namelijk sociale steun, zelfvertrouwen, geloof in eigen kunnen en emotieregulatie (Van Haeken et al., 2020). Kinderen zijn via taal en communicatie in staat om verbinding te leggen met anderen en relaties op te bouwen met familie, vrienden en leeftijdsgenoten. Een sterke taalvaardigheid maakt het mogelijk voor kinderen om hun gedachten en behoeften duidelijk te communiceren, wat hun sociale interacties bevordert. Taalkrachtige kinderen kunnen dus gemakkelijker een ondersteunend netwerk uitbouwen. Dat netwerk is essentieel in periodes van spanning of onzekerheid, omdat kinderen via taal makkelijker hulp kunnen vragen en ontvangen.

Een sterke taalvaardigheid helpt kinderen ook om hun emoties duidelijker te verwoorden, wat hen opnieuw in staat stelt om beter om te gaan met stress en tegenslag. Bovendien versterkt het vermogen om gevoelens uit te drukken hun zelfvertrouwen, omdat ze zich begrepen voelen en beter grip krijgen op hun emoties. Dit draagt direct bij aan hun algemeen welzijn. Daarnaast stimuleert taalvaardigheid hun geloof in eigen kunnen en is het essentieel voor de cognitieve ontwikkeling. Kinderen zijn dan beter in staat tot het begrijpen van instructies, het oplossen van problemen en het nemen van beslissingen. Daardoor ontwikkelen ze een sterk gevoel van autonomie en veerkracht, wat hen beter voorbereidt op de uitdagingen in hun leven.

Door te focussen op zowel taal als op veerkracht, dragen we bij aan een soepele overgang naar de

(kleuter)school. Een vlotte overgang tussen de thuissituatie en de schoolomgeving kan stress en onzekerheid bij kinderen verminderen en hun veerkracht versterken. Een vertrouwde omgeving zorgt immers voor meer geborgenheid en minder stress. Een succesvolle start op school vergroot het zelfvertrouwen van kinderen en moedigt hen aan om zich talig te uiten. Veerkracht wordt gestimuleerd wanneer kinderen leren omgaan met veranderingen, waardoor ze beter voorbereid zijn op toekomstige uitdagingen.

BRUGGEN BOUWEN TUSSEN VERSCHILLENDE LEVENSDOMEINEN

Kinderen groeien op binnen verschillende levensdomeinen. In eerste instantie groeien ze op binnen het gezin, maar daarnaast brengen ze ook veel tijd door binnen vrijetijdsbesteding en uiteraard de school. Die verschillende domeinen zijn van belang wanneer we willen inzetten op het versterken van veerkracht en welzijn bij kinderen, maar ook wanneer we willen inzetten op het versterken van de taalontwikkeling. Om een warme transitie te bevorderen tussen de voorschoolse rol van ouders en de aanpak van de school, betrekken we verschillende levensdomeinen binnen dit project. Door middel van samenwerking en kennisuitwisseling kunnen we bruggen bouwen tussen die verschillende domeinen. Elk domein kan op zichzelf een leeromgeving vormen, en vanuit die holistische benadering kan een optimale taalontwikkeling van jonge kinderen worden ondersteund.

A. THEORETISCHE KADERS

Om jonge kinderen een warme transitie te bieden van de voorschoolse opvangsituatie naar de kleuterschool en van de kleuterschool naar het 1ste leerjaar, en daarnaast ook bij te dragen aan hun veerkracht, is het stimuleren van hun taalontwikkeling cruciaal. Jonge kinderen die talig sterk zijn, zijn beter voorbereid op de (kleuter)school en hebben daardoor ook een vlottere start van hun schoolcarrière.

Ouders spelen in die taalontwikkeling een cruciale rol. Door ouders te ondersteunen bij de opvoeding van hun kinderen, door hen evenzeer veerkrachtig te maken en hen handvatten aan te bieden om taal bij hun kinderen te stimuleren, dragen zij in belangrijke mate bij aan een succesvolle opstart van hun kinderen in de (kleuter)school.

Dit deel A licht de theoretische kaders toe die aan de basis liggen van taalontwikkeling en taalstimulering en van veerkracht. We gaan ook in op de rol die professionals en organisaties kunnen spelen en hoe zij een ondersteunende omgeving kunnen creëren. Daarnaast onderzoeken we hoe we mogelijke drempels kunnen overwinnen om de doelgroep effectief te bereiken en te ondersteunen.

De concrete, meer praktische invulling van de theorie wordt aangeboden in het Doeboek voor ouders en in het deel B van deze handleiding voor de professional. In het deel B van deze handleiding wordt concreet toegelicht welke vormen van opvoedingsondersteuning werkzaam zijn, hoe je taal gericht kan stimuleren, hoe je ouders kan ondersteunen bij het taalkrachtig maken van hun kinderen, hoe je als professional kan inzetten op veerkracht, welke strategieën en interventies ouders en kinderen ten goede komen, en hoe een holistische benadering kan zorgen voor duurzame resultaten in taalontwikkeling en veerkracht bij jonge kinderen.

1. WAT IS OPVOEDINGSONDERSTEUNING?

Volgens het Agentschap Opgroeien (www.opgroeien.be/, z.d., Opvoedings- en Gezinsondersteuning. Wat is opvoedingsondersteuning?) is opvoedingsondersteuning “een brede waaier van praktijken, die ouders en opvoedingsverantwoor-

delijken steunen bij het opvoeden en opgroeien van kinderen en jongeren”.

Opvoedingsondersteuning zijn alle initiatieven die ouders en opvoedingsverantwoordelijken steunen bij het opvoeden en opgroeien van kinderen en jongeren.

Er wordt door het Agentschap uitgegaan van de volgende veronderstellingen:

- De opvoeding in gezinsverband is van belang voor kinderen, volwassenen en de samenleving. Opvoeden is daarbij een natuurlijk en dynamisch proces, waarbij ouders en kinderen elkaar beïnvloeden.
- Ouders hebben een pedagogische verantwoordelijkheid, een verlangen en een bekwaamheid om de relatie met hun kind vorm te geven.
- Opvoeden kan bij ouders vragen en onzekerheid oproepen, waarvoor ze steun kunnen vragen en ontvangen. Opvoeden is een leerproces.
- Vanuit de samenleving moet er aandacht zijn voor de realisatie van de randvoorwaarden voor opvoeding.

1.1 Pedagogisch raamwerk

Steden, gemeentes en andere actoren geven hun inspanningen rond opvoedingsondersteuning bij voorkeur vorm vanuit het pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters dat door Kind en Gezin (2014) naar voren geschoven wordt. Binnen dat raamwerk wordt verduidelijkt wat de rol is van kinderopvang, zowel voor kinderen, gezinnen als voor de maatschappij. Vanuit de lokale situatie kan die rol echter op verschillende manieren worden ingevuld. Belangrijk daarbij is dat er steeds keuzes worden gemaakt vanuit een dialoog met alle betrokken partijen.

De visie van het pedagogisch raamwerk leest dan als volgt: “De kinderopvang van baby’s en peuters in Vlaanderen draagt ertoe bij dat elk kind zich goed in zijn vel voelt, uitgedaagd wordt en zich verbonden weet met de mensen en wereld rondom zich. De kinderopvang wil samen met ouders gestalte geven aan de opvoeding. Tegelijk wil ze ook ouders steunen in de opvoedingsverantwoordelijkheid die ze dragen. De kinderopvang wil een plaats zijn waar elk kind, elke ouder en elke medewerker zich thuis voelt. Op die manier draagt de kinderopvang bij tot het realiseren van gelijke kansen voor kinderen, maar ook voor volwassen mannen en vrouwen. Ingebed in warme relaties met anderen streeft de kinderopvang ernaar dat alle kinderen kunnen opgroeien tot volwassenen die vol vertrouwen in het leven staan en bijdragen aan een lerende, democratische samenleving, waar respectvol en duurzaam omgegaan wordt met elkaar en met de omgeving.”

Het BOA-decreet

Er zijn op overheidsniveau ook bepaalde wetgevende kaders die een ondersteunende functie hebben bij opvoedingsondersteuning.

De Vlaamse Overheid vaardigde het BOA-decreet uit waarin wordt gestreefd naar een geïntegreerd aanbod van buitenschoolse opvang en activiteiten voor alle kinderen en gezinnen. Het lokaal bestuur heeft daarbij de opdracht een lokaal buitenschools beleid uit te rollen en daarbij alle lokale partners (buitenschoolse (kleuter)opvang, onderwijs, cultuur, jeugd, sport, ...) zo goed mogelijk te laten samenwerken.

Het decreet heeft de volgende doelstellingen:

- Kinderen krijgen speelmogelijkheden en ontplooiingskansen, maar ook keuzevrijheid en recht op rust.
- Ouders hebben de mogelijkheid om werk, opleiding en gezin vlot te combineren.
- Het aanbod aan buitenschoolse opvang is

voor iedereen toegankelijk en betaalbaar.

Er is in het decreet bijzondere aandacht voor kleuteropvang, kwetsbare gezinnen, kinderen met een specifieke zorgbehoefte en het multifunctioneel gebruik van infrastructuur en de opdracht voor het stimuleren van het gebruik van het Nederlands als verbindende taal.

Bron: www.opgroeien.be/over-opgroeien/projecten/buitenschoolse-opvang-en-activiteiten

1.2 Organisaties voor opvoedingsondersteuning

Verschillende organisaties, breed toegankelijk, staan in voor opvoedingsondersteuning, elk vanuit hun eigen invalshoek.

Huis van het Kind

Huis van het Kind is een samenwerkingsverband tussen organisaties die helpen met kinderopvang, gezondheidszorg, vrijetijdsaanbod, opvoedingsondersteuning, workshops en meer. Er is een Huis van het Kind in (bijna) elke gemeente.

Meer informatie op www.huizenvanhetkind.be.

De Gezinsbond

Het doel van De Gezinsbond is een gezins- en kindvriendelijke samenleving waar “iedereen zich thuis voelt en zijn stem kan laten horen, los van zijn achtergrond en familiale situatie”. De Gezinsbond richt zich op gezinnen in alle levensfasen en wil gezinnen samenbrengen, hen versterken en opkomen voor een gezins- en kindvriendelijke samenleving door advies, voordelen en activiteiten.

Specifiek voor ouders van jonge kinderen geeft de gezinsbond het tijdschrift ‘Brieven aan Jonge Ouders’ uit waarin herkenbare verhalen, tips rond opvoeding en weetjes over baby’s meegegeven worden. De eerste 2 levensjaren van een kind ontvangen ouders het tijdschrift gratis. Het tijdschrift is telkens specifiek toegepast op de leeftijd die hun kindje op dat moment heeft.

Meer informatie op www.gezinsbond.be.

2. HOE DE TAALONTWIKKELING BEVORDEREN/TAALSTIMULEREND WERKEN BIJ JONGE KINDEREN?

2.1 Wat is taalcompetentie?

Taalcompetentie kan omschreven worden als ‘het geheel van talige kennis, vaardigheden en attitudes’ (Schiepers et al., 2020, p.19). Om de taalontwikkeling en taalcompetentie te bevorderen is het van belang om taal bij jonge kinderen zoveel mogelijk te stimuleren.

Taalcompetentie is het geheel van talige kennis, vaardigheden en attitudes.

Taalontwikkeling en -verwerving is echter geen gelijkmatig proces. Niet alle kinderen leren op hetzelfde tempo en niet elk leerproces verloopt op dezelfde manier. Er zijn heel wat persoonlijke kenmerken die een rol spelen in het taalverwervingsproces, zoals verschil in voorkennis, geheugencapaciteit, ... Bij sommige kinderen wordt het taalverwervingsproces bovendien bemoeilijkt door een taalstoornis². Daarnaast spelen ook motivatie, sociaal-emotionele factoren en contextfactoren een rol.

Rol van motivatie en sociaal-emotionele factoren

Positieve associaties en emoties werken een sterke taalontwikkeling in de hand. Wanneer een kind zich veilig voelt in een bepaalde context, zal het meer kans tot interactie grijpen. Positieve interacties leiden tot een groter zelfvertrouwen, hetgeen weer meer vertrouwen en ook motivatie geeft om verder te oefenen, te experimenteren en te leren.

Bovendien geldt dat hoe gemotiveerder een kind

is om taal te leren, hoe meer tijd en energie het in het taalleerproces zal investeren. Een sterke motivatie is dus bevorderlijk voor de taalontwikkeling (Schiepers, 2020, p.64).

Belang van contextfactoren

Ouders, leerkrachten en de ondersteuners in de brede omgeving van het kind spelen een grote rol in het taalleerproces. Zoveel mogelijk interactiekansen aanbieden geeft kinderen kansen om te oefenen. Succeservaringen en vooral ook aanmoediging, versterken het vertrouwen en zullen een kind motiveren om meer interactiekansen aan te grijpen en zelf ook aan te gaan.

Lezende vader en kind.

Positieve interacties met een taal en een taalgemeenschap leiden eveneens tot een sterkere taalverwerving. Kinderen die meer interacties aangaan, leren meer taal en die sterkere taalverwerving leidt vervolgens tot nog meer interacties. Hoe sterker het kind zich voelt in een taal, hoe meer het zelf interacties zal opzoeken en hoe groter ook de sociale cirkel wordt. Die dynamiek speelt vooral een grote rol in het taalverwervingsproces van kinderen van wie het Nederlands niet de thuistaal is (Schiepers, 2020, p.65).

Een groter zelfvertrouwen en meer sociale interacties dragen op hun beurt bij aan de veerkracht van kinderen. Het zijn hulpbronnen die de weerbaar-

¹ In deze handleiding gaan we niet verder in op de verschillende types taalstoornissen. Kinderen met een dergelijke problematiek worden best begeleid door daartoe bevoegde professionals.

heid bij transities – zoals de overgang van de voor-schoolse opvangsituatie naar de kleuterschool en van de kleuterschool naar de lagere school – ten goede komen (Jongstra, 2022).

2.2 Meerdere talen leren

Ook meertaligheid heeft een invloed op het leren van een nieuwe taal (Schiepers, 2020, pp.67-70). Bij de verwerving van de eerste, tweede of de derde taal – of die nu simultaan of successief verworven worden – spelen immers dezelfde mechanismen een rol. Bovendien worden de kennis en vaardigheden van reeds verworven talen ingezet bij de verwerving van een nieuwe taal. Bestaande verbindingen in de hersenen dragen bij aan het maken van nieuwe verbindingen. Een andere thuistaal gaat niet ten koste van het Nederlands, maar helpt juist het leerproces. We moeten daarom inzetten op het talig maken van kinderen, in welke taal dan ook. Elke taal is een verrijking voor het kind en voor het leerproces.

Elke taal is een verrijking voor het kind en voor het leerproces.

Een positieve houding tegenover meertaligheid en ook tegenover een andere taal dan het Nederlands als thuistaal, is daarbij cruciaal. Het is van belang om kinderen zoveel mogelijk kwalitatieve taal aan te bieden, zowel in de thuistaal als in het Nederlands. Wanneer ouders voorlezen in de thuistaal, wanneer kinderen hun ouders in de thuistaal kwalitatieve gesprekken horen voeren, ... draagt dat bij tot de verwerving van de Nederlandse taal. Het is daarom belangrijk om steeds een positieve houding aan te nemen tegenover de thuistaal en het belang ervan te zien voor de verwerving van het Nederlands.

Vaak wordt gedacht dat een andere thuistaal dan het Nederlands de belangrijkste oorzaak is van een gebrek aan succes op school. Hoewel de thuistaal een rol speelt – nieuwkomers moeten op school immers inhouden leren in een taal die ze nog aan het verwerven zijn –, is het niet de

belangrijkste factor. Een veel bepalendere factor voor de schoolprestaties van een kind is de sociaal-economische achtergrond van de ouders, waarvan het opleidingsniveau van de moeder de belangrijkste graadmeter is. Er is een duidelijk verband tussen kansarmoede en een minder rijk taalaanbod binnen een gezin (Schiepers, 2020, p.379). Gericht opvoedingsondersteuning kan daar echter evenzeer een verschil maken.

2.3 De 7 taalbouwstenen

Aan de basis van een krachtige taalontwikkeling en -stimulering liggen 7 principes (Schiepers, 2020, pp.24-50, p.402). Een krachtige taalstimulering ...

... kent een **positieve talige grondhouding** waarbij een veilige context wordt geboden. Het talige repertoire van het kind, zowel in de school- als de thuistaal, wordt omarmd en er worden hoge verwachtingen gekoesterd.

... is **functioneel**. Taal wordt gebruikt om betekenisvolle doelen te bereiken.

... is **contextrijk**. Er wordt een rijk taalaanbod aangereikt dat linken legt met de interesses en de leefwereld van het kind, en met eerder opgedane kennis en ervaringen. Context geeft betekenis aan het leren en verhoogt de motivatie.

... is **(inter)actief**. Kinderen leren veel van elkaar en krijgen ook kwaliteitsvolle input en feedback van ouders, leerkrachten, ...

... geeft **ondersteuning** wanneer er een combinatie is van feedback, feed-up, feed forward en differentiërende keuzes die gemaakt worden om te zorgen dat het kind de brug kan maken tussen wat het wél al kent en wat het nog niet kent.

... toont aandacht voor **impliciet en expliciet leren**. Kinderen leren impliciet door in contextrijke situaties functionele en (inter)actieve opdrachten te krijgen, waardoor ze onbewust taal oppikken. Er kan ook expliciet worden geleerd door bewust in te zoomen op talige aspecten. Een krachtige taalstimulering is een combinatie van impliciet en expliciet leren.

... biedt kansen tot **reflectie** door een goede afwisseling te bieden tussen nieuwe zaken leren en nadenken over wat er geleerd wordt. De reflectie stimuleert het leerproces.

Vanuit die 7 taalbouwstenen kunnen we tot een effectieve taalstimulering en een krachtige taalverwerving komen. In het Doeboek voor ouders wordt aan ouders concreet uitgelegd hoe ze op de 7 taalbouwstenen kunnen inzetten wanneer ze in interactie gaan met hun kind. In deel B van deze handleiding wordt toegelicht hoe je als professionaal de ouders in dat proces kan ondersteunen.

3. WAT IS VEERKRACHT?

We hanteren binnen deze handleiding de volgende definitie van veerkracht: “Veerkracht is een dynamisch gegeven in het ontwikkelen van vaardigheden en vertrouwen voor het omgaan met uitdagingen in het leven op persoonlijk, relationeel en maatschappelijk vlak in diverse contexten en gemeenschappen.” (Rutter, 2012).

Veerkracht is dus niet statisch, maar een dynamisch proces. Een veerkrachtig persoon kan zich aanpassen aan tegenslagen en weer terugveren. Dat proces wordt beïnvloed door vele factoren, waaronder persoonlijke hulpbronnen en hulpbronnen uit de omgeving. Veerkracht hangt niet alleen af van individuele eigenschappen zoals zelfvertrouwen en persoonlijkheid, maar ook van de interactie tussen diverse systemen: kind en ouders, gezin en school, gezondheidssysteem en juridisch systeem (Masten, 2019). Vanuit het expertisecentrum Resilient People hebben we het begrip veerkracht tijdens de eerste 1000 dagen gedefinieerd aan de hand van een concept analyse en Delphi studie waarbij vijf kernattributen naar voren komen namelijk: sociale steun, zelfvertrouwen, geloof in eigen kunnen, emotieregulatie en persoonlijkheid. Het kunnen terugvallen op die attributen op momenten van stress, trauma of tegenslag, helpt om veerkrachtig te reageren in dergelijke situaties. Een veerkrachtige respons heeft op zijn beurt een positieve impact op het welzijn, de balans binnen het gezin, het gevoel van persoonlijke groei, het aanpassingsvermogen van het gezin en in het algemeen de kwaliteit van

leven (Van Haeken et al., 2020).

Veerkracht speelt zo een cruciale rol bij het omgaan met uitdagingen tijdens transitieperiodes in verschillende levensdomeinen. Zo is veerkracht essentieel voor een vlotte en succesvolle start tijdens bijvoorbeeld de overgang van de voor-schoolse opvang naar de kleuterschool en van de kleuterschool naar de lagere school. Het ondersteunen van ouders en kinderen bij die overgangen kan de veerkracht vergroten en bijdragen aan positieve ontwikkelingsuitkomsten.

Gelijkaardig met de conceptualisatie van Van Haeken et al. (2020), illustreert het beeld van het Veerkrachthuis van Jan Van Gils (geciteerd in Van Regenmortel & Peeters, 2010) gericht de verschillende elementen die noodzakelijk zijn om tot veerkracht te komen.

Het veerkrachthuis heeft een kelder vol gedragenheid, waarin het gevoel van aanvaarding door verbondenheid met anderen een stevig fundament legt.

Op het gelijkvloers staat zingeving centraal. Het vinden van betekenis in het leven versterkt iemands stabiliteit en veerkracht. Het biedt inzicht in verbanden, relaties, gebeurtenissen en mensen, waardoor men grip krijgt op de wereld om zich heen.

De bovenverdieping richt zich op sociale vaardigheden, inclusief het vermogen om gevoelens en verlangens effectief te communiceren, zelfredzaamheid te ontwikkelen en professioneel sterk te zijn. Daarbij speelt ook eigenwaarde een cruciale rol, gestimuleerd door aanmoediging, constructieve kritiek en realistische verwachtingen van zowel de omgeving als van zichzelf. Bovendien brengt een gezonde dosis humor op deze verdieping lichtheid in moeilijke situaties en helpt het om spanning te doorbreken (Peeters, 2013).

Het veerkrachthuis van Van Gils biedt een holistisch perspectief waarbij gedragenheid, zingeving en sociale vaardigheden samenwerken om een veerkrachtig individu te vormen. Het model benadrukt het belang van een ondersteunend netwerk, een diepgaand begrip van het leven, en sterke sociale en zelfreflectieve capaciteiten als fundamenten voor veerkracht.

Hieronder bespreken we het belang van veerkracht bij professionals en bij gezinnen, de rol van het tolerantievenster in het leerproces van kinderen en de wisselwerking tussen taal en veerkracht.

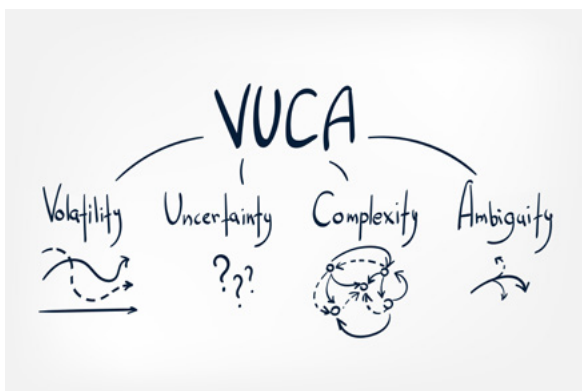
3.1 Veerkrachtige professionals

De samenleving wordt gekenmerkt door voortdurende veranderingen op verschillende vlakken (economisch, demografisch, klimatologisch en globaal), wat ook zijn weerslag heeft op onze teams en organisaties. Hoewel verandering

Het veerkrachthuis (Van Gils, 1999, overgenomen uit Van Regenmortel & Peeters, 2010).

inherent is aan de menselijke geschiedenis, is het essentieel om de veerkracht van mensen te vergroten en flexibel om te gaan met die veranderingen. Hoe veerkrachtig we met veranderingen omgaan, bepaalt hoe we als samenleving nieuwe en toekomstgerichte oplossingen kunnen vinden voor de uitdagingen die zich voordoen (Baeijaert & Stellamans, 2009).

Een VUCA-omgeving: onze leefwereld is volatiel, onzeker, complex en ambigu

In een VUCA-omgeving (volatiel, onzeker, complex en ambigu) is het noodzakelijk om te investeren in de persoonlijke veerkracht van professionals, evenals in de veerkracht van teams en organisaties als geheel. Veerkracht is niet enkel de verantwoordelijkheid van het individu, maar ook van het geheel. Als professional maak je vaak deel uit van een team en een organisatie. Op elk van die niveaus moet er ingezet worden op veerkracht, als we ook de veerkracht bij de professional zelf willen optimaliseren. Inzetten op veerkrachtige professionals, teams en organisaties vereist niet alleen het vermogen om flexibel te zijn en zich aan te passen, maar ook om samen te werken, te innoveren en te anticiperen op wat er komen gaat.

Persoonlijke veerkracht van de professional

Baeijaert & Stellamans (2009) identificeren vier krachtpijlers voor het verhogen van de persoonlijke veerkracht van een professional: accepteren, zin en betekenis geven aan wat er gebeurt, jezelf verbinden met je krachten en hulpbronnen, en een stap zetten.

Accepteren

Veerkrachtige professionals doen aan zelfzorg en tonen zelfwaardering. Ze accepteren de gebeurtenissen waar ze geen vat op hebben. Ze aanvaarden fouten en vergissingen en hebben vrede met zichzelf en met hun emoties. Ze gaan pijn en angst niet uit de weg.

Zin en betekenis geven aan wat er gebeurt

Professionals die veerkracht tonen, trekken lessen uit wat gebeurd is. Ze ontdekken een zingeving voor het vervolg van hun leven of loopbaan. Ze reflecteren over wat geweest is en richten zich op de toekomst.

Jezelf verbinden met je krachten en hulpbronnen

Veerkrachtige professionals verbinden zichzelf met alles wat kracht en hulp biedt om terug te kunnen veren na een tegenslag. Ze gebruiken daarbij hun eigen energie, hun successen en hulpbronnen. Ze vallen terug op wat hen vreugde en hoop geeft. Ze focussen steeds op wat al werkt en wat hen sterker maakt.

Een stap zetten

Professionals die veerkracht tonen, zijn in staat tot handelen, tot vooruit gaan en naar een oplossing toe te werken. Ze zetten stappen en durven actie te ondernemen.

Veerkracht van een team en een organisatie

Een professional maakt echter vaak deel uit van een team en een organisatie. Het team en de organisatie hebben evenzeer invloed op (de veerkracht van) de professional als persoon. Elk individu in het team heeft een invloed op de anderen en op het team als geheel.

In een team heeft eenieder een verantwoordelijkheid in de kwaliteit van interacties. Veerkracht binnen een team herken je vooral aan de manier waarop mensen met elkaar omgaan en samenwerken. Binnen een veerkrachtig team zoeken de leden elkaar op, moedigen ze elkaar aan, erkennen ze elkaar, staan ze elkaar bij en leren ze van elkaar. Er wordt in oplossingen gedacht en niet in fouten, problemen of schuld. Binnen een veerkrachtig team is er ook humor en wordt plezier gemaakt. Humor haalt spanningen weg en helpt om zaken te relativeren en in perspectief te plaatsen.

Binnen een organisatie is tevens een gedragen ‘veerkrachtige’ visie nodig. De leidinggevende in de organisatie/van het team speelt hierin een belangrijke rol. Die bepaalt namelijk de koers. In die visie moet er aandacht zijn voor het geven van constructieve feedback waaruit waardering spreekt en er aandacht is voor groei. Een veerkrachtige organisatie zet in op constructieve interacties tussen alle leden, op het beter met zichzelf en met elkaar omgaan. De focus wordt daarbij gelegd op de sterktes en kwaliteiten van mensen.

Een veerkrachtige organisatie maakt daarnaast ook bewust tijd om successen te vieren. Samen vieren creëert verbinding en veerkracht.

Wees meteen zelf de verandering die jij in je team wil zien.

Binnen een team en organisatie is het ten slotte belangrijk om niet te wachten tot de anderen hun gedrag aanpassen. Wees als lid van het team meteen zelf de verandering die jij in je team wil zien. Dat is de snelste weg naar meer veerkracht als professional, als team én als organisatie (Baeijaert & Stellamans, 2009).

3.2 Veerkrachtige gezinnen

De transitie van de voorschoolse kinderopvang naar de kleuterschool, en vervolgens naar het 1ste leerjaar, zijn onmiskenbare stresssituaties, zowel voor het kind als voor de ouders. Het is bij zo een overgangsmomenten – net zoals in elke andere stresssituatie – van groot belang dat de ouders, samen met leerkrachten, kindbegeleiders en andere professionals het kind ondersteunen, om zo een veilige context te bieden waarin het zich kan ontwikkelen, waarin het kan groeien en leren. Enkel in een veilige context zal een kind zich immers optimaal kunnen ontplooiën.

Het voorbeeld dat ouders stellen in het omgaan met stress en transitie heeft een directe invloed op de veerkracht van hun kinderen. Ouders fungeren

als rolmodel; hun eigen veerkracht bij stresssituaties draagt bij aan het vermogen van kinderen om emoties te reguleren en effectief om te gaan met veranderingen.

*Ouders stellen een voorbeeld.
Veerkracht bij ouders heeft een
onmiskenbare impact op de
veerkracht bij hun kind.*

Onderzoekers van het expertisecentrum Resilient People (Hogeschool UCLL) onderzochten specifiek hoe veerkracht vorm krijgt in die cruciale periode van de eerste 1000 dagen. Daarvoor voerden Van Haeken et al. (2020) een conceptanalyse en Delphistudie uit en werd een definitie voor perinatale veerkracht opgesteld. Binnen die definitie staan vijf kernattributen van veerkracht centraal. Die attributen zijn: sociale steun, zelfvertrouwen, emotieregulatie, geloof in eigen kunnen en persoonlijkheid.

Sociale steun

Er bestaan verschillende vormen van sociale ondersteuning, praktische steun (“Bij wie kan je aankloppen voor hulp?”), informatieve steun (“Bij wie kan je aankloppen voor raad m.b.t. ouderschap?”), emotionele steun (“Bij wie deel je de moeilijkere aspecten van het ouder-zijn?”), normatieve steun (“Wie of wat inspireert jou?”).

Sociale steun blijkt het voornaamste attribuut van perinatale veerkracht te zijn en is dus cruciaal om met veranderingen, stress en tegenslagen om te gaan. Die sociale steun kan komen van de partner, grootouders, vrienden en familie, de gemeenschap en professionals. Hoe meer ouders zich gesteund en ondersteund voelen, hoe veerkrachtiger ze staan in hun rol als opvoeder. Onderzoek heeft aangetoond dat de aanwezigheid van een sterk sociaal netwerk een buffer vormt tegen stress en depressie en een erg belangrijke factor is in het verhogen van veerkracht. Een Afrikaans gezegde stelt het als “It takes a village to raise a child”.

“It takes a village to raise a child.”

Een specifieke vorm van sociale steun binnen het ouderschap is peer-support, namelijk de informele steun tussen ouders onderling. De wederzijdse uitwisseling van ervaringen, informatie en praktische tips in een peer context ondersteunt ouders in de ontwikkeling van hun persoonlijke vaardigheden. Ouders krijgen meer ‘goede ouder’-ervaringen waarbij ze het gevoel hebben dat ze tegemoet kunnen komen aan de noden van hun kind. Daardoor neemt het geloof in eigen kunnen en zelfvertrouwen toe. Die stabiliteit en het gevoel van een herwonnen controle over het eigen leven zijn essentieel voor het mentale welzijn. Daarnaast sluit de peer context ook aan bij een emotionele nood.

Hoe kunnen ouders die support echter bij elkaar terugvinden? Uit onderzoek van expertisecentrum Resilient People (Hogeschool UCLL) blijkt dat drie eigenschappen eruit springen als belangrijkste kenmerken van peer support: oprecht luisteren, niet oordelen en openheid (Van Haeken et al., 2020; Van Haeken et al., 2022).

Zelfvertrouwen

Zelfvertrouwen kan omschreven worden als het hebben van een positief zelfbeeld. Het fungeert als buffer tegen stress en tegenslag. Het zelfvertrouwen behelst het beeld dat ouders over zichzelf hebben als ouder en als opvoeder, waarbij een gezond niveau van zelfvertrouwen ook het vermogen van ouders bevordert om steun te vragen en te bieden.

Emotieregulatie

Onder emotieregulatie verstaan we het herkennen en constructief uiten van emoties. Daardoor zijn ouders in staat om effectief te reageren op stressvolle situaties en zichzelf en hun kinderen te reguleren. Door emoties te herkennen, te begrijpen, te benoemen en constructief te uiten, kunnen ouders een positieve invloed hebben op de emotionele ontwikkeling van hun kinderen vanaf het prille begin.

Geloof in eigen kunnen

Het geloof in eigen kunnen is geloven in je eigen

vermogen om een doel te bereiken of een probleem te overwinnen. Via geloof in eigen kunnen moedigen we ouders aan om te geloven in hun capaciteiten als ouder en als opvoeder. Dat geloof bevordert een proactieve benadering en draagt bij aan een positieve ouder-kindrelatie die essentieel is voor de emotionele en cognitieve ontwikkeling van het kind.

Persoonlijkheidskenmerken

Een persoonlijkheidskenmerk dat veerkracht verhoogt, is optimisme. Veerkrachtige personen vertrouwen op een goede afloop, ook wanneer ze geconfronteerd worden met problemen. Andere persoonlijkheidskenmerken die een impact hebben op hoe veerkrachtig iemand is, zijn doorzettingsvermogen, zorgvuldigheid, openheid en altruïsme.

Waar persoonlijkheidskenmerken als relatief ‘vaststaand’ kunnen worden beschouwd, staan de andere attributen meer open voor verandering en kan er dus op ingegrepen worden – ook vanuit opvoedingsondersteuning – om veerkrachtversterkend aan de slag te gaan met zowel ouders als kinderen.

3.3 The window of tolerance of het tolerantievenster

Om een krachtige leeromgeving te creëren waarin kinderen optimaal kunnen leren en groeien, is een veilige context essentieel. Leerprocessen worden namelijk sterk beïnvloed door stress. Kinderen kunnen zich alleen optimaal ontwikkelen in een omgeving waarin ze zich veilig voelen.

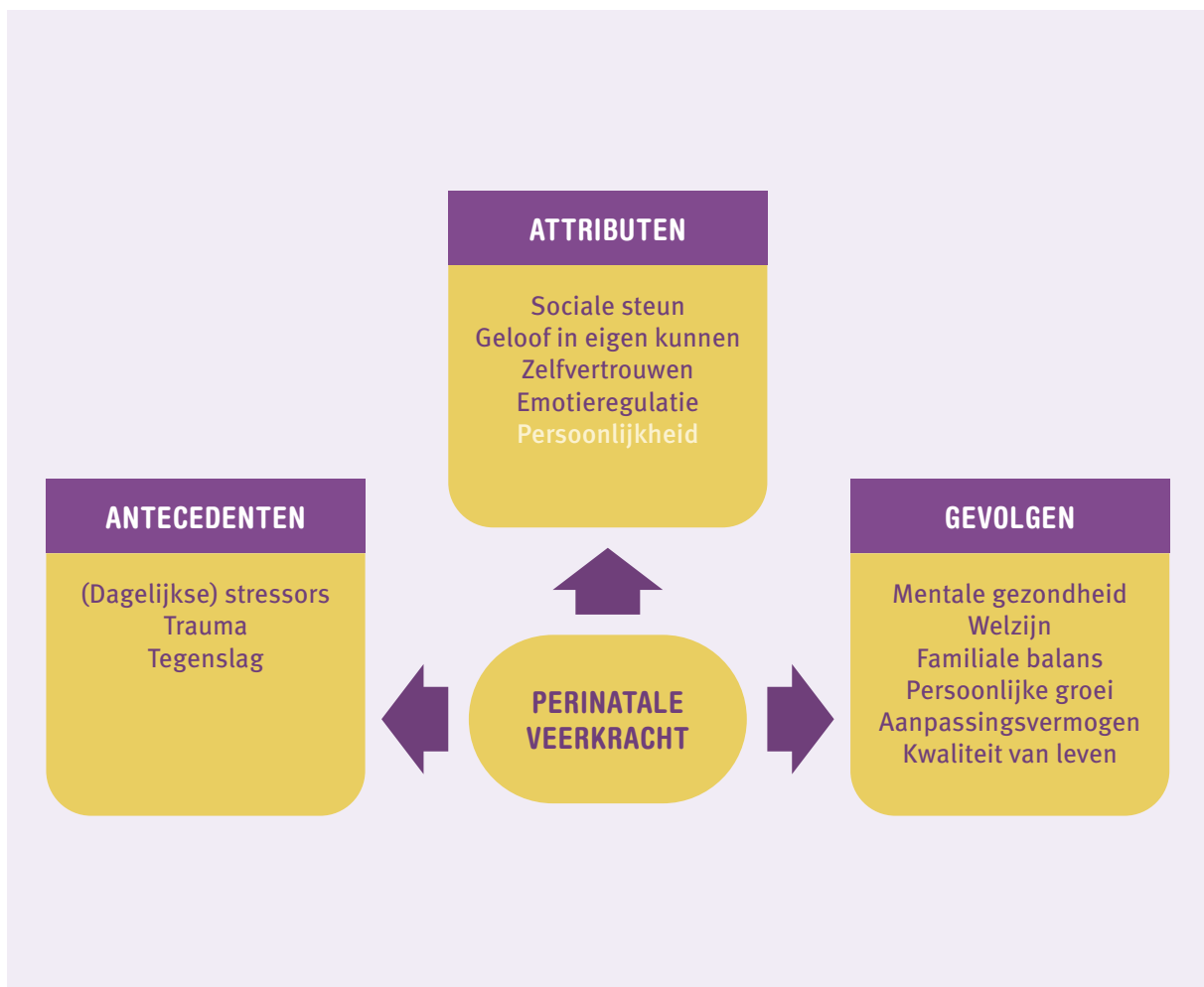
Dan Siegel illustreert het effect van stress op het brein met het concept van The Window of Tolerance, of het tolerantievenster (Kestens, z.d.). Figuur 5 is een vertaling van het tolerantievenster, gemaakt door de onderzoekers van het expertisecentrum Resilient People (Hogeschool UCLL) in het kader van het ECLIPS-project. Binnen dat project werden verschillende tools ontwikkeld om professionals te ondersteunen die werken met gezinnen of jonge kinderen (0-3 jaar oud) in het zien van en omgaan met verontrusting in de thuissituatie. Meer info over dit project kan gevonden worden via:

<https://research-expertise.ucll.be/nl/eclips>.

De *Window of Tolerance*, of het tolerantievenster, biedt ook handvatten om met leerprocessen om te gaan. Wanneer we ons binnen ons tolerantievenster bevinden zijn we in balans en in staat om informatie te verwerken, ons te concentreren en creatief te zijn. We kunnen dan leren en redeneren. In stresssituaties raken we echter buiten dat venster en komen we in een staat van hyper-arousal of hypo-arousal.

Eens onze bovengrens wordt overschreden, dan worden ons lichaam en onze hersenen over-

prikkeld. We komen dan in een toestand van hyper-arousal, waarbij ons lichaam en brein overprikkeld wordt, wat leidt tot een vecht-, vlucht- of actieve bevroersmodus. Ons brein richt zich volledig op het gevaar, waardoor helder nadenken en logisch redeneren vrijwel onmogelijk worden. Langdurige stress kan ons ook in een hypo-arousal toestand brengen, waarbij we passief bevroren, ons bewustzijn vernauwt en we ons afwezig voelen. Dit kan zelfs tot geheugenverlies leiden. In beide gevallen is diepgaand leren niet meer mogelijk.

Het model van perinatale veerkracht (Van Haeken et al., 2020).

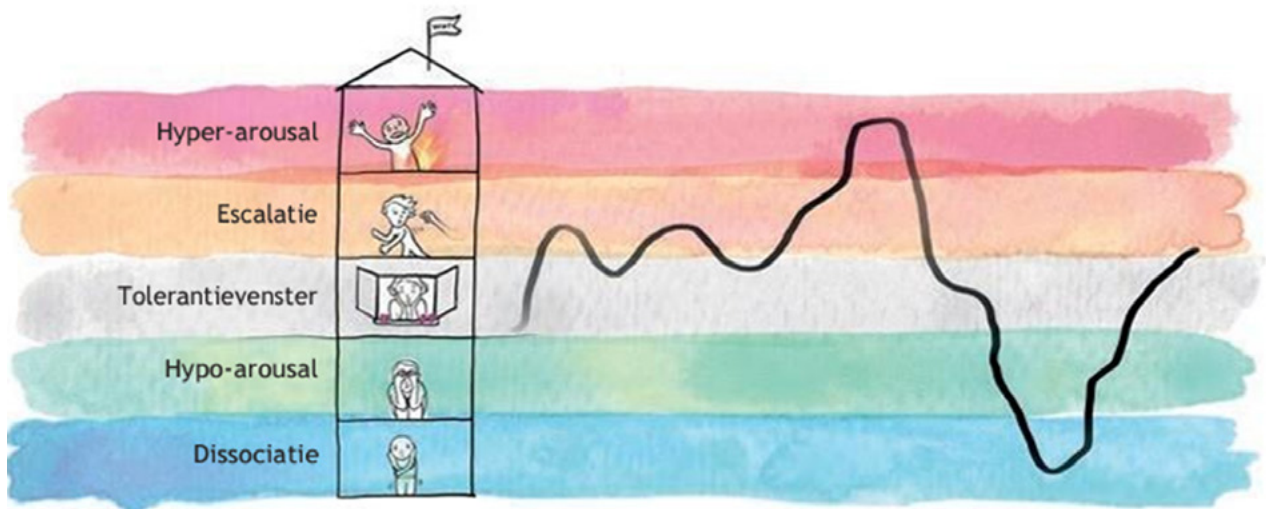
Een brein in stress is niet meer in staat tot diepgaand leren.

Het spreekt voor zich dat een situatie van hyper-arousal of hypo-arousal het leren onmogelijk maakt en een krachtige leeromgeving onderuithaalt. Stress zorgt ervoor dat het brein in overlevingsmodus gaat, waardoor er geen mentale ruimte meer is voor ontwikkeling en leren. Het is dus van belang om ervoor te zorgen dat kinderen zich binnen hun tolerantievenster bevinden, dat ze zich veilig voelen, zodat ze optimaal in staat zijn om te groeien en te leren. Het maakt veerkracht bij kinderen een voorwaarde om tot diepgaand leren te komen.

Veerkracht bij kinderen is een voorwaarde om tot diepgaand leren te komen.

Jonge kinderen, die de wereld nog volop aan het ontdekken zijn en nog niet de vaardigheden hebben ontwikkeld om met emoties en stress om te gaan, hebben meer nood aan ondersteuning van volwassenen. Bij jonge kinderen wordt hun tolerantievenster voor een groot deel bepaald door de ervaringen met de relatie tot de ouders. Jonge kinderen hebben dus nood aan betrouwbare en voorspelbare zorgfiguren om (te leren) hun emoties en stress te reguleren. Hoe hun ouders omgaan met stress en hoe groot het tolerantievenster van hun ouders is, is daar een belangrijke factor in. Veerkrachtige ouders dragen rechtstreeks bij aan de veerkracht van hun kind, gewoon door het voorbeeld dat ze stellen in de regulatie van hun eigen emoties en stress (Dierickx, 2022).

Opvoedingsondersteuning kan bijdragen aan de veerkracht van ouders, waardoor zij sterkere voorbeeldfiguren voor hun kinderen kunnen zijn. Daardoor wordt bijgevolg niet alleen de veerkracht van de ouders versterkt, maar ook die van de kinderen.

The Window of Tolerance of the tolerantievenster – ECLIPS project – Hogeschool UCLL (Dierickx, 2022).

3.4 De wisselwerking tussen taal en veerkracht

Taalontwikkeling draagt rechtstreeks bij tot de veerkracht van kinderen. Door taal te leren, kunnen kinderen hun emoties gericht verwoorden. De vaardigheid om te praten over wat hen bezighoudt en over wat ze ervaren of voelen, kan kinderen helpen bij het omgaan met stress en tegenslag. Taal-kracht wordt op die manier veer-kracht.

Taal-kracht wordt veer-kracht.

Wanneer kinderen taal kunnen gebruiken om te communiceren, kunnen ze ook gemakkelijker verbinding leggen met anderen en kunnen ze meer en betere relaties uitbouwen met familie, vrienden en leeftijdsgenoten. Een sterkere taalvaardigheid opent op die manier de deur naar een breder sociaal netwerk. Net zoals bij ouders, heeft de beschikbaarheid van een breed netwerk en meer sociale steun een positieve invloed op de veerkracht van kinderen.

Door in te zetten op taal en op veerkracht, dragen we bovendien bij aan de voorbereiding op de overstap van de voorschoolse context naar de (kleuter)school. Taalvaardigheid is essentieel bij het begrijpen van instructies, het oplossen van problemen en het nemen van beslissingen. Hoe sterker een kind staat op talig vlak, hoe vlotter het begrijpt wat er van hem of haar wordt gevraagd en verwacht, en hoe vlotter hij of zij daarop kan inspelen. Doordat ze meer in interactie gaan, zijn er ook meer oefenkansen en groeien kinderen bovendien nog sterker in hun taal.

Veerkracht wordt gestimuleerd wanneer kinderen kunnen omgaan met veranderingen en zelfvertrouwen hebben in hun eigen kunnen. Vanuit een veerkrachtige houding zijn ze vervolgens beter uitgerust om ook toekomstige uitdagingen gericht en met meer vertrouwen aan te pakken.

Een vlotte overgang tussen de voorschoolse situatie en de schoolomgeving kan stress en onzeker-

heid bij kinderen verlagen en hun veerkracht versterken. Door een vlotte overgang wordt de school immers een omgeving waarin kinderen zich meer geborgen voelen en minder stress ervaren. Door een soepele start van de schoolcarrière groeit het zelfvertrouwen van kinderen en durven ze zich meer talig te uiten. Taal en veerkracht werken dus rechtstreeks op elkaar in en vertonen zo een hoge wisselwerking.

Taalkracht is Veerkracht.

In het deel B: Aan de slag! van deze handleiding worden technieken aangereikt om de veerkracht van de professional, van ouders en van kinderen te verhogen.

4. WELKE ZIJN DE COMPETENTIES VAN DE PROFESSIONAL DIE TAALSTIMULERING VOOROP STELT?

Welke competenties moet een professional die taalstimulering voorop stelt hebben? En waar liggen voor organisaties en professionals de kansen en uitdagingen bij het werken met vrijwilligers?

4.1 De gelaagdheid van een professional

De kennis en vaardigheden die je als professional hebt, zijn niet de enige factoren die bepalen hoe je jouw rol als professional invult. Er is een gelaagdheid in de individuele sterktes en eventuele uitdagingen die elke professional heeft. De metafoor van de ijsberg geeft een heldere kijk op

de grondhouding van een professional en toont wat er allemaal meespeelt bij het vervullen van je professionele taak (Jehaes, 2017).

In de metafoor van de ijsberg zijn er twee grote delen: wat 'onder de waterlijn zit' – het onzichtbare deel – en wat 'boven de waterlijn zit' – het zichtbare deel.

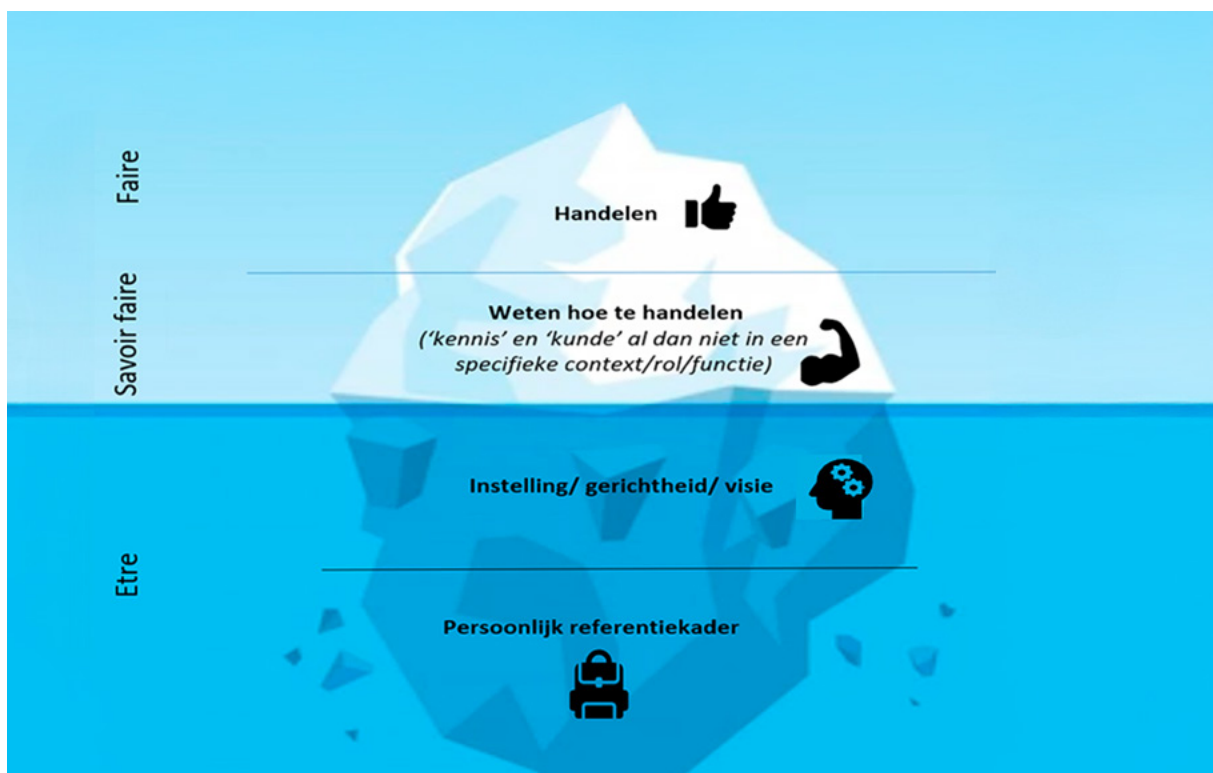
Het zichtbare deel bestaat uit de kennis en de vaardigheden die een professional heeft. Het weten hoe te handelen en de inhoudelijke expertise waar de professional op kan terugvallen. De top van de ijsberg is vervolgens het handelen, het uitvoeren van de professionele taken.

Het grootste deel van de ijsberg zit echter onder de waterlijn en is dus niet zichtbaar. Hoewel onzichtbaar, is dat deel wel erg bepalend voor wat boven de waterlijn zit en dus voor het handelen.

Het gaat om de grondhouding van de professional, het 'zijn' (figuur 7). Die grondhouding vormt de basis voor het gedrag en de vaardigheden die professionals inzetten om taalstimulering te realiseren. Een positieve grondhouding betreft een instelling of visie die bepalend is voor het gedrag. Die gerichtheid wordt beïnvloed door het persoonlijk referentiekader, veelal initieel onbewust.

In deel B: Aan de slag! van deze handleiding wordt dieper ingegaan op hoe je als professional op deze verschillende niveaus kan inzetten.

Zelfreflectie biedt inzicht in wat je drijft als professional en wat aan de basis ligt van je handelen.

De metafoor van de ijsberg.

Wil je als professional groeien, meer veerkracht hebben en sterker staan in je rol, dan is het goed om stil te staan bij alle lagen van de ijsberg, zowel zichtbare als onzichtbare. Zelfreflectie biedt immers meer bewustwording van en inzicht in wat jou drijft als professional en wat aan de basis ligt van je handelen.

4.2 Werken met vrijwilligers

Heel vaak wordt er in het aanbod van taalstimulering en opvoedingsondersteuning gewerkt met vrijwilligers. Het inzetten van vrijwilligers in een organisatie biedt heel wat kansen, maar brengt ook uitdagingen met zich mee. Het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk vzw (www.vlaanderenvrijwilligt.be/, z.d.) benoemt de volgende voordelen en nadelen:

Voordelen/kansen in werken met vrijwilligers:

- Vrijwilligers zijn prima ambassadeurs van je organisatie.
- Meer activiteiten en meer dienstverlening is mogelijk.
- Je organisatie krijgt input en expertise mee van vrijwilligers.
- Vrijwilligerswerk is kostenefficiënt.

Nadelen/valkuilen in werken met vrijwilligers:

- Vrijwilligers hebben soms even hoge verwachtingen als werknemers (of net hoger omdat ze het niet voor de compensatie doen).
- Vrijwilligers komen en gaan zonder veel wettelijke beperkingen. Baseer de continuïteit van een werking niet enkel op deze krachten.

Om als organisatie een vlotte samenwerking met jouw vrijwilligers te bereiken, om te zorgen dat jouw vrijwilligers zich goed voelen en dat ze zich willen blijven inzetten, is het belangrijk een duidelijk vrijwilligersbeleid te hebben. Een doordachte visietekst van de organisatie over vrijwilligerswerk biedt bovendien voor de organisatie, de professionals en de vrijwilligers een heldere kijk op de verwachtingen, rechten en plichten van alle betrokkenen.

Het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk vzw stelt

7 centrale vragen die kunnen helpen bij het bepalen van een heldere visie en een duidelijk vrijwilligersbeleid:

- Hoe kijkt de organisatie naar vrijwilligerswerk in de samenleving?
- Welke bijdragen leveren vrijwilligers aan de realisatie van de doelen van de organisatie?
- Welke positie en bevoegdheden hebben de vrijwilligers in de organisatie?
- Hoe autonoom mogen vrijwilligers hun taak opnemen?
- Hoe houdt de organisatie er rekening mee dat het vrijwillig engagement zich afspeelt in de vrije tijd van de vrijwilliger?
- Wat is voor de vrijwilliger de meerwaarde om zich voor deze organisatie te engageren?
- Hoeveel tijd en middelen kan de organisatie besteden aan de ondersteuning en uitbouw van het vrijwilligerswerk?

Een heldere, weldoordachte visie biedt de mogelijkheid om binnen een organisatie te komen tot een vrijwilligersbeleid dat gedragen wordt door alle professionals binnen de organisatie.

5. HOE OUDERS EN KINDEREN BEREIKEN?

Hoe kan je drempels overschrijden? Hoe kan je als organisatie en als professional de doelgroep van ouders en kinderen gericht bereiken? Aan de hand van de 9 b's van toegankelijkheid kan nagegaan worden of alle voorwaarden voor toegankelijkheid vervuld zijn en waar eventueel nog bijsturing mogelijk is. De 9 b's van toegankelijkheid worden door het Agentschap van Integratie & Inburgering (<https://www.integratie-inburgering.be/>, z.d., 9 b's van toegankelijkheid) als volgt omschreven:

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid duidt op de mate waarin het aanbod fysiek, ruimtelijk en in de tijd toegankelijk is.

Beschikbaarheid

Beschikbaarheid verwijst naar de mate waarin het aanbod makkelijk beschikbaar is en in welke mate er hindernissen zijn, zoals wachtlijsten en administratieve drempels.

Wil je als organisatie en als professional drempels overschrijden en de doelgroep bereiken, dan bieden deze 9 b's houvast bij het stellen van de juiste vragen en het maken van gerichte keuzes.

Betaalbaarheid

In hoeverre is de prijs van het aanbod een hinderenis? Soms interpreteren we dit criterium ruim. We houden dan niet alleen rekening met de financiële kostprijs maar ook met de psychologische kost of inspanning die de gebruiker moet leveren om van het aanbod te genieten. Denk aan de kosten voor bijvoorbeeld kinderopvang of vervoer.

Bruikbaarheid

Hoe bruikbaar is het aanbod voor de gebruiker? In welke mate voldoet het aan de behoeften, ook van specifieke doelgroepen?

Begrijpbaarheid

Hoe begrijpbaar is de informatie over het aanbod? Kan de potentiële gebruiker inschatten of het aanbod voor hem bestemd is? Communiceer je als organisatie op een begrijpbare manier?

Betrouwbaarheid

In welke mate ziet de gebruiker je organisatie en je aanbod als betrouwbaar? De betrouwbaarheid heeft op zijn beurt een invloed op de mentale drempels, zoals angst omwille van vooroordelen.

Bekendheid

Is jouw organisatie en het aanbod bekend bij de boogde doelgroep?

Begripvol

Heb je aandacht voor culturele gevoeligheden? Geef je erkenning aan het feit dat iedereen vanuit een eigen referentiekader naar situaties kijkt? Als je begrip toont voor de leefwereld van iemand anders, kan dat ook de drempel naar het aanbod verlagen.

Betreedbaarheid

Mag de gebruiker van het aanbod deelnemen met al zijn aspecten van identiteit: een hoofddoek, pet, pruik, tatoeage, piercing, kledij, burkini ... of moet de deelnemer zich aanpassen?

De 9 b's van toegankelijkheid

Is jouw werking ...

vlot bereikbaar?

locatie, tijd

beschikbaar?

met of zonder drempels
zoals wachtlijsten
of administratieve
drempels

betaalbaar voor iedereen?

financiële kostprijs, bijkomende kosten van
vervoer of kinderopvang, psychologische
kost ...

**bruikbaar voor
je doelgroep?**

beantwoorden aan
de behoeften

begrijpbaar?

duidelijke communicatie

betrouwbaar?

**bekend
bij je doelgroep?**

begripvol?

met aandacht voor
culturele gevoeligheden

**betreedbaar voor
alle deelnemers?**

met alle aspecten
van identiteit
zoals kledij

Vlaanderen
is divers

**AGENTSCHAP
INTEGRATIE &
INBURGERING**

B. AAN DE SLAG

Wanneer we als professional met de Theoretische kaders² aan de slag willen gaan en we binnen opvoedingsondersteuning op een krachtige en effectieve manier aan taalstimulering willen doen, dan hebben we nood aan handvatten. In wat volgt, zullen we eerst ingaan op de verschillende vormen van opvoedingsondersteuning en de werkzame principes. Vervolgens staan we stil bij effectieve methodieken voor taalstimulering en taalontwikkeling. We lichten toe hoe je ouders kan ondersteunen om met het Doeboek aan de slag te gaan en stellen enkele tools en hulpmiddelen, werkzame principes en struikelpunten voor. Ook voor het verhogen van veerkracht bij kinderen, ouders en professionals geven we enkele concrete tips en technieken. Tot slot gaan we in op de rol van de organisatie en de competenties waar je als professional over moet beschikken, welke drempels je kan ervaren en hoe je die dan kan overschrijden. We geven ook enkele concrete praktijkvoorbeelden van taalkrachtige opvoedingsondersteuning.

1. WAT IS OPVOEDINGSONDERSTEUNING?

Opvoedingsondersteuning is een brede waaier aan praktijken die ouders en opvoedingsverantwoordelijken steunen bij het opvoeden en opgroeien van kinderen. Opvoedingsondersteuning heeft verschillende functies en kan op verschillende manieren aangeboden worden.

1.1 De verschillende functies van opvoedingsondersteuning

Binnen opvoedingsondersteuning wordt vanuit het Agentschap Opgroeien (<https://www.opgroeien.be/>, z.d., Opvoedings- en Gezinsondersteuning. Functies van opvoedingsondersteuning.) een onderscheid gemaakt tussen verschillende functies:

Informatie en voorlichting geven, vooral om opvoedingsonzekerheid bij ouders weg te nemen. Het vergroot de kennis en het inzicht van de ouders.

Praktisch pedagogische of instrumentele steun aanbieden aan ouders (bijv. kinderopvang, mogelijkheid tot uitlenen van speelgoed of spelmateriaal, ter beschikking stellen van boeken of magazines, ...)

Emotionele steun, waarbij vooral een ‘luisterend oor’ wordt geboden. De opvoedingsondersteuner gaat daarbij uit van de groeimogelijkheden bij de ouders en niet van de tekorten. Deze functie is een beschermende factor voor het goede verloop van het opvoedingsproces. Het draagt bovendien bij tot het verhogen van de veerkracht van ouders doordat ze sociale steun ervaren, meer zelfvertrouwen en een groter geloof in eigen kunnen ontwikkelen.

Sociale steun, sociale samenhang of zelfhulp bevorderen door kansen te creëren voor ouders om elkaar te ontmoeten en hen de weg te wijzen naar informele sociale steunbronnen. De meest kwetsbare ouders zijn die ouders die sociaal geïsoleerd zijn. Zeker voor die ouders kan het informele sociale netwerk worden versterkt door kansen te creëren tot informele ontmoetingen met andere ouders. Ouders geven bovendien zelf ook aan dat hun eigen sociale netwerk de belangrijkste steun is in hun taak als opvoeder (Burggraaf-Huiskes, 2011). Meer sociale steun en sociale samenhang dragen bovendien rechtstreeks bij tot een verhoging van de veerkracht van ouders in hun rol als opvoeder.

Signalering, vroegtijdige onderkenning en verwijzing door ouders en kinderen te observeren, eventueel tot actie over te gaan en hulp te bieden indien nodig. Het zijn cruciale beschermende factoren.

Pedagogische advisering en licht ambulante ondersteuning waarbij aan ouders steun wordt geboden om een situatie van opvoedingsspanning te verbeteren. Dat kan door huisbezoeken of gesprekken, individueel of in groep.

Meer intensieve, laagdrempelige hulp is aange-

2 Zie deel A van deze handleiding voor de theoretische kaders.

wezen bij een opvoedingscrisis of bij opvoedingsnood; wanneer ouders de situatie niet langer het hoofd kunnen bieden.

Gezinsondersteuning is daarbij op enkele duidelijke uitgangspunten gestoeld (Bergmans, 2017):

Laagdrempelig: vlot bereikbaar, begrijpelijk, onmiddellijk inzetbaar, goedkoop, ...

Ouders staan centraal: er wordt rekening gehouden met de behoeften en wensen van de ouders.

Gericht op empowerment en vertrekkende vanuit een groeimodel: het doel is het vergroten van de autonomie van de ouders.

Positieve visie op opvoeding: er wordt steeds vertrokken vanuit een positieve visie op opvoeding en opvoedingsondersteuning.

Methodisch: de opvoedingsondersteuner maakt telkens een goede analyse van de vraag van de ouder(s), bepaalt de doelen en strategieën en zorgt zo dat de ondersteuning tegemoet komt aan de situatie in haar totaliteit.

In het project 'Taalkrachtige opvoedingsondersteuning voor jonge kinderen als opstap naar de kleuterschool' tot de warme transitie naar het lager onderwijs wordt via de gekozen methodieken ingezet op informatie, praktische steun, emotionele ondersteuning en sociale steun. Ouders krijgen op een taalstimulerende manier informatie over opvoedingsthema's zodat zij zelf taalstimulerend in hun gezin aan de slag kunnen gaan. Het Doe-boek wil hier helpen de transfer te maken.

Het organiseren van een groepsaanbod, waar deze informatie wordt aangebracht op een interactieve en contextrijke manier, biedt ouders ook de mogelijkheid om met elkaar in interactie te gaan en op die manier sociale steun te ontvangen.

1.2 Soorten opvoedingsondersteuning

Er zijn verschillende soorten opvoedingsondersteuning te herkennen. In wat volgt, lichten we groepsgerichte opvoedingsondersteuning,

individuele pedagogische advisering en informele opvoedingsondersteuning toe (Burggraaf-Huiskes, 2011, pp.112-164).

Groepsgerichte opvoedingsondersteuning

Binnen opvoedingsondersteuning wordt er vaak gewerkt in groepen. Er zijn dan ook heel wat voordelen aan het werken met groepen:

- Ouders komen in contact met anderen en treden uit hun opvoedingsisolement.
- Ouders vinden steun en herkenning bij elkaar. Door die herkenning worden opvoedingsproblemen bovendien ook genormaliseerd ("Doet jouw kind dat ook?").
- Ouders krijgen meer zelfvertrouwen door de interactie met de groep. Ook het zelf bieden van steun aan anderen maakt dat mensen zich waardevol voelen en dat hun zelfvertrouwen wordt versterkt.
- Ouders kunnen elkaar tips geven en kunnen als voorbeeld dienen voor elkaar.
- Ouders komen tot nieuwe inzichten doordat er verschillende perspectieven en ervaringen aan bod komen.
- De drempel is bij een groep gelijkgezinden kleiner om over onzekerheden te praten, dan bijvoorbeeld in een één-op-ééngesprek met een opvoedingsondersteuner.
- Groepswerking is efficiënt en kostenbesparend.

In onze maatschappij wordt het gezin steeds kleiner, net zoals het 'dorp' dat nodig is om een kind op te voeden. Groepsgerichte opvoedingsondersteuning komt aan die nood tegemoet door ouders samen te brengen en hen opnieuw ruimer in te bedden in een sociaal netwerk. Door de interactie en het contact met anderen groeit het zelfvertrouwen van de ouders en vinden ze sociale steun. Die elementen zijn cruciaal in het versterken van veerkracht. Ouders geven zelf ook aan dat ze veel steun vinden in het uitwisselen van ervaringen met andere ouders.

Binnen groepsgerichte opvoedingsondersteuning zijn er verschillende types programma's:

- Inloopactiviteiten: activiteiten voor ouders en kinderen met een vrije inloop. Vaak zijn er ook spelactiviteiten voor de kinderen voorzien. Dergelijke programma's zijn laagdrempelig, vrijblijvend en sterk lokaal verankerd.
- Themabijeenkomsten: een bijeenkomst (ouderavonden, lezingen, ...) voor een grote of kleine groep waarbij ingegaan wordt op een bepaald opvoedkundig thema.
- Oudercursussen: bijeenkomsten waarbij informatie wordt gegeven, ervaringen worden uitgewisseld, en er ook ruimte is voor het oefenen van vaardigheden.

Individuele pedagogische advisering

Individuele pedagogische advisering kan gebeuren als (telefonische) opvoedspreekuren, huisbezoeken, onlineadvies, ... Het gaat om preventieve interventie.

Dergelijke advisering heeft een aantal kenmerken:

Toegankelijk: het gaat om een vrij toegankelijk en vrijwillig aanbod, georganiseerd door lokale initiatieven.

Kortdurend: het gaat om een traject beperkt in tijd.

Individuele ondersteuning: er zijn enkel individuele contacten met ouders, waarbij advies op maat wordt gegeven. Het advies is gericht op een specifieke vraag of probleem van de ouder.

Gericht op ouders en medeopvoeders: de doelgroep van de advisering zijn ouders en opvoeders die een niet-professionele relatie met het kind hebben.

Milde opvoedingsproblemen: het advies richt zich op alledaagse, herkenbare, niet-complexe opvoedingsproblemen. Het gaat vooral om lokaal preventief jeugdbeleid.

Vragen en behoeften van ouders: het advies gaat uit van vragen van ouders.

Methodisch werken: de advisering verloopt steeds volgens enkele opeenvolgende stappen die zijn beschreven en ook kunnen worden aangeleerd aan andere begeleiders. Het methodisch werken bewaakt de kwaliteit van het advies en draagt bij aan een geslaagde tussenkomst.

Er wordt vraaggericht gewerkt en ouders krijgen vooral de kans om hun verhaal te doen. Vaak gaat het erom om samen met ouders na te denken en hen een zetje in de goede richting te geven. De professional stelt zich niet op als 'expert' die de oplossing geeft, maar betreft de ouders actief bij het proces. Het is een samenwerking tussen de professional en de ouders waarin samen naar oplossingen wordt gezocht.

De kern van de methodiek bestaat uit de volgende uitgangspunten:

- Centraal staat de vraag van de ouders.
- Het advies richt zich op concrete en praktische problemen in het hier en nu.
- Ouders zijn te allen tijde de deskundige wanneer het gaat om hun kind. De methodiek versterkt de ouders in hun rol als opvoeder.
- De invalshoek is steeds dat ouders het beste voorhebben met hun kind. Als professional is het belangrijk daarbij voor ogen te houden dat ouders meer taken te vervullen hebben dan enkel de zorg voor hun kinderen. Er moet een evenwicht gevonden worden tussen de behoeften van het kind en die van de ouder. De professional oordeelt daarbij niet, maar stelt zich respectvol en empathisch op.
- Ouders hebben hun eigen doelen voor ogen en worden actief betrokken bij het op zoek gaan naar oplossingen.
- Er wordt uitgegaan van de sterktes van de ouders, en van wat al goed gaat in de opvoeding. Positieve erkenning van wat al goed gaat, werkt motiverend en stimulerend.

Beroepskracht: het advies wordt gegeven door een pedagogisch geschoolde deskundige.

Individuele pedagogische advisering draagt in belangrijke mate bij aan de empowerment en de zelfregulatie van ouders. De opvoedingscompetentie en daardoor ook het zelfvertrouwen van de ouders neemt toe, omdat ouders door het advies de opvoedingssituatie weer zelfstandig het hoofd kunnen bieden. Ouders ervaren minder stress in hun rol als opvoeder en staan – indien nodig – ook meer open om intensievere hulp te aanvaarden. Daarnaast stijgt ook het welbevinden van de kinderen en is er een positieve verandering in hun gedrag, doordat er uitgegaan wordt van positieve gedragsbeïnvloeding. Die positieve evolutie bevordert ook de relatie tussen de ouders en het kind, en tussen de ouders onderling.

Center-based vs. home-based?

Center-based opvoedingsondersteuning

wordt aangeboden op locatie, in een consultatiebureau of opvoedingscentrum. Via deze manier van werken is er interactie mogelijk tussen gezinnen.

Home-based opvoedingsondersteuning vindt plaats bij de ouders thuis. De ouders en kinderen blijven in hun vertrouwde omgeving, wat positief kan werken om adviezen meteen toe te passen. Bovendien worden door een home-based ondersteuning ook ouders bereikt die niet de mogelijkheid hebben om zich te verplaatsen.

Informele opvoedingsondersteuning

De steun van een eigen sociaal netwerk is onontbeerlijk bij de opvoeding van (jonge) kinderen. Sociale steun is dan ook een erg belangrijke pijler voor de veerkracht van ouders. Ook binnen de opvoedingsondersteuning is er steeds meer aandacht voor informele sociale steun en zijn er heel wat initiatieven om die te versterken. Het gaat hierbij om programma's waarbij getrainde vrijwilligers worden ingezet om ouders te ondersteunen bij opvoedingsvragen. De coördinatie van de programma's, training van de vrijwilligers, evaluatie van de resultaten, ... gebeurt door professionals in

opvoedingsondersteuning.

Welke vorm van opvoedingsondersteuning is de beste?

In de praktijk biedt een combinatie van groepsgerichte opvoedingsondersteuning, individuele pedagogische advisering en informele opvoedingsondersteuning de meest effectieve aanpak. Door de verschillende vormen te combineren, kunnen ouders profiteren van de voordelen van elk type ondersteuning. Groepsgerichte ondersteuning versterkt de sociale interactie en steun, individuele advisering biedt maatwerk en specifieke oplossingen, en informele ondersteuning versterkt het sociale netwerk van ouders. Samen zorgen deze vormen voor een holistische benadering die ouders helpt om veerkrachtig en zelfverzekerd te zijn in hun opvoedingsrol.

Door bovendien een center-based aanbod te combineren met home-based activiteiten, kan je inzetten op interactie, maar bereik je ook ouders die eventueel minder snel de weg vinden naar een opvoedingscentrum of consultatiebureau.

1.3 Het belang van ouderbetrokkenheid

In studies over ouderbetrokkenheid wordt een duidelijk verband vastgesteld tussen ouderbetrokkenheid in de opvoeding en de onderwijsprestaties van kinderen. Onderzoek (Edie & McNelis, 2008) toont aan dat wanneer ouders en andere familieleden interesse tonen in wat kinderen leren, wanneer ze mogelijkheden bieden om thuis leeractiviteiten te doen en wanneer ze aanmoediging geven aan de leerinspanningen van een kind, de impact aanzienlijk kan zijn. Hoe eerder ouders betrokken zijn bij het leren van hun kinderen, hoe sterker de start is die de kinderen krijgen. De betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling en het leren van hun kinderen tijdens de eerste vijf jaar is boven-

dien het meest bepalend voor hun ontwikkeling op lange termijn.

Huisbezoekprogramma's en een gericht groepsaanbod kunnen de interacties tussen ouder en kind en de ontwikkeling van het kind verbeteren, de vroege opsporing van ontwikkelingsachterstanden bevorderen en helpen bij het verbeteren van taalvaardigheid.

Daarbij worden deze uitgangspunten gesteld:

- Ouders spelen een cruciale rol spelen in het welzijn en de ontwikkeling van hun kinderen.
- Vroegtijdig interveniëren en ondersteunen van ouders is de beste aanpak.
- Middelen en ondersteuning moeten naar gezinnen worden gebracht in plaats van te verwachten dat gezinnen die zelf zoeken. Dit uitgangspunt sluit rechtstreeks aan bij de nood aan bereikbaarheid en beschikbaarheid van de opvoedingsondersteunende programma's.

2. WAT IS EFFECTIEVE TAALSTIMULERING?

Een effectieve taalstimulering die het beoogde doel bereikt, steunt op de 7 taalbouwstenen. In wat volgt, lichten we die 7 taalbouwstenen concreet toe en geven we ook een overzicht van de taalontwikkeling van kinderen. Het Doeboek voor ouders (Kind en Taal, 2024) steunt op diezelfde 7 taalbouwstenen en biedt ouders daarbij concrete activiteiten aan. We geven aan hoe je als professional bij opvoedingsondersteuning ouders kan ondersteunen wanneer ze aan de slag gaan met het Doeboek.

2.1 De 7 taalbouwstenen

Hoe kan je bij jonge kinderen gericht inzetten op taal en wat werkt taalstimulerend?

Om als professional een taalkrachtige, taalstimulerende leeromgeving te creëren, is het belangrijk om in te zetten op de 7 taalbouwstenen. De volgende figuur toont de invulling van de 7 taalbouw-

stenen voor een krachtige taalstimulering.

Aan de hand van enkele concrete voorbeelden en situaties zetten we de 7 taalbouwstenen in de praktijk (Kind en Taal, 2024).

1. Een positief talige grondhouding

- Wees blij en positief.
- Fouten maken mag. Toon aan je kind dat het niet erg is om fouten te maken.
- Moedig kinderen aan en geef complimenten wanneer ze een taal proberen te spreken. Wanneer een kind bijvoorbeeld iets vertelt, luister dan aandachtig en geef positieve feedback. Zeg bijvoorbeeld: "Wat leuk dat je dat vertelt! Kun je me nog meer vertellen over je idee?"
- Gebruik elke mogelijke kans om met je kind te praten: tijdens het eten, bij het winkelen, bij het aankleden, op weg naar school, ...

2. Functioneel

- Betrek je kind bijvoorbeeld bij het boodschappen doen. Maak samen met je kind een boodschappenlijstje en noteer samen de dingen die je nodig hebt. Zeg bijvoorbeeld: "Wat hebben we allemaal nodig van de winkel?", "In welk fruit heb jij zin?", "Zullen we deze week eens broccoli eten?", ... In de winkel kan je kind dan mee helpen zoeken naar de boodschappen van het lijstje.
- Kook samen met je kind. Praat daarbij over de dingen die je doet. Leg uit wat je doet en laat je kind zelf ook deelnemen (bijv. groenten spoelen, voorzichtig roeren, ...)

3. Contextrijk

- Wanneer je aan tafel zit met je kind, praat dan over wat jullie eten. Benoem de groenten, het fruit, de dranken, ... Zeg bijvoorbeeld: "Vind je de worteltjes lekker?", "Worteltjes zijn heel gezond!", "Je hebt al veel aardappeltjes gegeten! Dat is flink!", "Proef ook nog eens een beetje van de vis.", ...
- Als je onderweg bent, kan je praten over alles wat je rondom je ziet: huizen, auto's, bomen, mensen, ...
- Gebruik onderwerpen die het kind leuk vindt. Als een kind houdt van voertuigen, dan kan je praten over auto's bij het spelen of kan je boekjes voorlezen over voertuigen.

4. (Inter)actief

- Speel samen met je kind en praat daarbij over het spel. Wanneer je bijvoorbeeld een toren bouwt, dan kan je de vormen en de kleuren van de blokken benoemen en er vragen over stellen. Zeg bijvoorbeeld: “Wat een hoge toren hebben we al gebouwd! Zullen we die rode blok ook nog bovenop onze toren zetten?”, “Hebben we nog een vierkante blok?”, “Welke kleur heeft deze blok?”, ...
- Lees samen met je kind. Praat over wat er gebeurt in het boek, wat je ziet in de prenten. Stel daarbij vooral veel open vragen: “Wat zal er nu gebeuren, denk je?”, “Wat zou jij nu doen?”, ...

5. Ondersteuning

- Geef complimenten aan je kind.

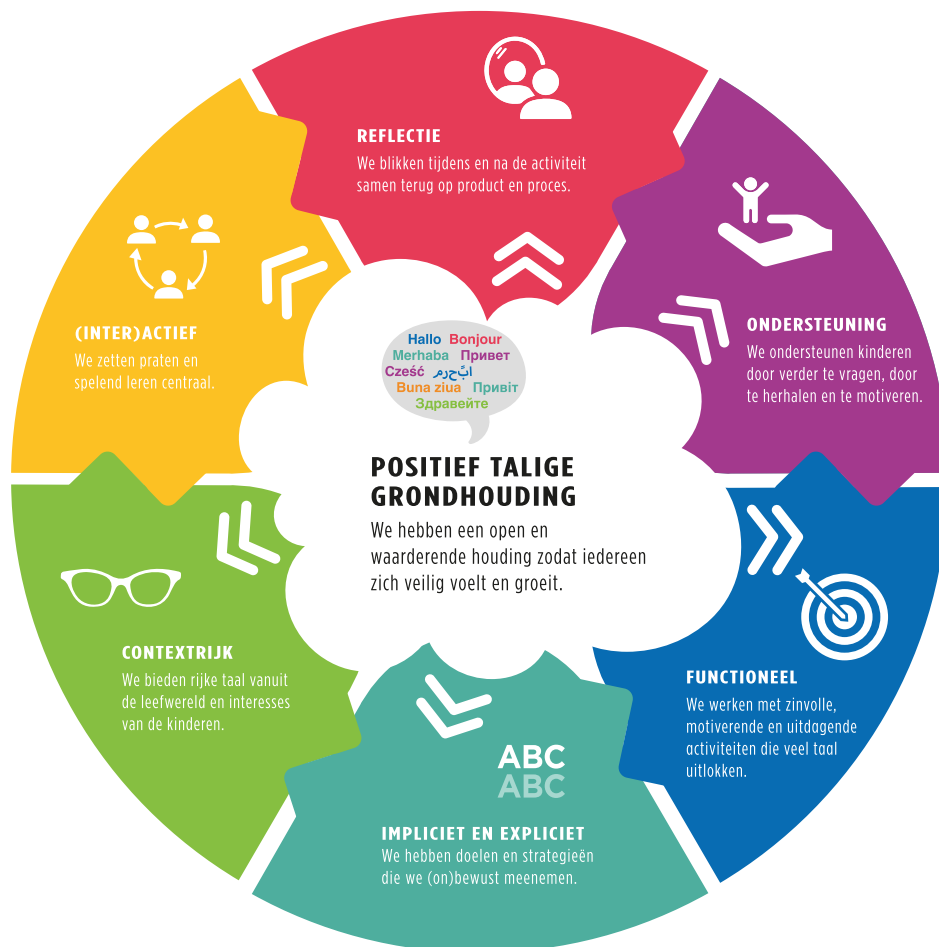
- Leg iets uit dat misschien nog moeilijk is.

- Geef voorbeelden om nieuwe onderwerpen of woorden te verduidelijken.

- Herhaal wat je kind zegt, ga er verder op in en stel vragen om meer taal uit te lokken. Als een kind zegt: “Kijk, huis bouwen!”, dan kan je reageren met: “Ben je een huis aan het bouwen? Hoe leuk!”, “En wat komt er allemaal in je huis?”, “Heeft het huis een keuken en een slaapkamer?”.

6. Impliciet en expliciet leren

- Gebruik taal om onbewust (impliciet) te leren. Gewoon door dingen te benoemen en te beschrijven wat je doet, leert je kind taal. Door bijvoorbeeld te zeggen: “Nu doen we je pampertje aan.”, leert je kind wat ‘aandoen’ en ‘een

De taalbouwstenen voor een krachtige taalstimulering (Provincie Limburg - LimboTaal, 2024).

pamper' zijn.

- Gebruik ook bewuste (expliciete) leermomenten. Leg ook dingen heel nadrukkelijk uit. Als je kind een pollepel ziet en vraagt: “Wat is dat?”, zeg dan bijvoorbeeld, “Dat is een pollepel. Het is een grote lepel om soep te scheppen”.

7. Reflectie (voor, tijdens en na de activiteit)

- Leg voor een activiteit aan je kind uit waar jullie heen gaan en vraag ook wat het verwacht te zien of te ontdekken.
- Praat na over activiteiten die je kind deed. Als je bijvoorbeeld samen op uitstap bent geweest naar de dierentuin, vraag dan aan je kind: “Was het leuk?”, “Wat vond je het grappigste dier?”, “Wil je nog eens terug naar de dierentuin gaan?”, ...
- Stel vragen aan je kind bij het voorlezen uit een (prenten)boek. Je kan bijvoorbeeld vragen: “Wie uit het verhaal herken je allemaal op deze prent?”, “Wat zou er nu gebeuren?”, “Wat vond je leuk aan het verhaal?”, ...

Jonge kinderen leren vooral heel veel taal door veel met hen te praten. Hoe meer je praat met je kind, hoe meer kansen het krijgt om te leren. Ouders, grootouders, kinderbegeleiders, leerkrachten, ... spelen daarbij stuk voor stuk een belangrijke rol in het talig sterk maken van (jonge) kinderen. De ontvankelijkheid voor leren is nooit meer zo groot als tijdens de eerste maanden en jaren van een kind.

Jonge kinderen leren vooral heel veel taal door veel met hen te praten. Hoe meer je praat met je kind, hoe meer kansen het krijgt om te leren.

Uiteraard leren kinderen Nederlands door vooral veel met de Nederlandse taal in contact te komen, maar om kinderen talig sterk te maken, is het belangrijk om hen gewoon met veel taal in contact te brengen. Om het even welke taal dat dan is. Ouders moeten vooral gestimuleerd worden om veel met hun kinderen in interactie te gaan, ook in een thuistaal die niet het Nederlands is. Ouders

kunnen daarbij de taal hanteren die ze zelf het beste beheersen, dan kunnen ze hun kinderen het beste ondersteunen en het meeste aanleren. Wanneer ouders hun kinderen sterk kunnen maken en veel kansen tot interactie aanbieden in de thuistaal, dan beschikken hun kinderen ook over meer kennis, vaardigheden en tools om het Nederlands te leren en snel op te pikken.

Een concrete uitwerking van de taalbouwstenen in verschillende contexten (bibliotheek, academie, sportclub, kinderopvang, speelpleinwerking) vind je op de website van LimboTaal (www.limbotaal.be).

2.2 Taalontwikkeling van het jonge kind

Bij taalstimulering is het belangrijk om zicht te hebben op de taalontwikkeling van jonge kinderen, om op die manier gericht in te spelen op wat ze al kennen en kunnen en hen op hun eigen leerniveau uit te kunnen dagen.

In taalontwikkeling wordt er een onderscheid gemaakt tussen de fase voor de geboorte, de baby-fase, de peuter- en de kleuterfase. Kind en Gezin (www.kindengezin.be, z.d., Ontwikkeling en gedrag, Taalontwikkeling tussen 0 en 3 jaar.) beschrijft die verschillende fases als volgt:

Voor de geboorte

Taalontwikkeling begint reeds van voor de geboorte. Je baby kan al vanaf week 21 in de zwangerschap geluiden horen: de hartslag van mama, de stem van mama, papa, broer of zus, omgevingsgeluiden, ...

Een baby leert zelfs stemmen kennen die hij of zij vaak hoort en kan die zelfs na de geboorte herkennen.

De baby-fase

In de fase van 0 tot 15 maanden ‘praten’ baby’s met hun hele lichaam. Ze huilen, maken geluidjes, gapen, glimlachen, ... Als ouder leer je je baby ook langzaam kennen en kan je leren begrijpen wat je baby probeert te zeggen, al is dat niet altijd eenvoudig.

Reeds van in de baby-fase kan je talig bezig zijn met een kind. Door oogcontact te maken en te glimlachen maak je verbinding met een baby. Ook via aanrakingen kan je contact maken. Baby's reageren als je hen aanspreekt, als je zingt of voorleest. Ze proberen zelfs mondbewegingen te imiteren.

Het is belangrijk om veel te praten tegen hele jonge baby's. Reageer ook zelf op de geluidjes, bewegingen en glimlach van je baby. Een baby vindt het immers heerlijk om in interactie te gaan. De context van eet- of verzorgingsmomenten leent zich perfect tot korte gesprekjes met je baby.

Vanaf ongeveer 2 à 3 maanden begint een baby ook te tateren en test hij of zij alle variaties in toonhoogte en volume.

Vanaf 7 maanden begint hij of zij te brabbelen. Dezelfde lettergrepen worden steeds herhaald ("dadada", "mamama", ...), maar die klanken hebben nog geen betekenis. Vanaf deze leeftijd is het mogelijk om gesprekken te voeren met je baby. Je kan samen beginnen praten.

Van 7 maanden tot een baby 1 jaar oud is, oefent hij of zij voortdurend met taal. Je baby wil allerlei dingen vertellen, maar vaak zijn het nog onbegrijpelijke woorden en zinnen.

Wanneer je baby ongeveer 1 jaar oud is, zegt hij of zij zijn eerste woordjes (auto, poes, koek, papa, mama, ...) De woordjes worden nog niet steeds perfect uitgesproken, maar zijn wel goed te verstaan. Bovendien begrijpt je baby op deze leeftijd al best veel. Een baby begrijpt immers veel sneller en meer woorden dan hij of zij al zelf kan gebruiken.

De peutertijd

Van 15 maanden tot 3 jaar zit een kind in de peuterfase. Je kind begrijpt al heel wat woorden en probeert ook steeds meer te zeggen. Het is in deze fase heel belangrijk om zoveel mogelijk kansen te geven om zelf te praten. Ga met je kind in gesprek en biedt hem of haar op die manier zoveel mogelijk taal aan. Stel eenvoudige vragen ("Ben je fijn aan het spelen in de zandbak?", "Wat ben je aan het drinken?") en benoem dingen ("Dat is een

mooie ballon!", "Wat een mooi truitje heb jij aan!").

Vanaf 18 maanden begint een peuter zinnen te formuleren. In het begin zijn dat nog zinnen van 2 woorden ("Auto rijden.", "Water drinken."). In deze fase leert hij of zij snel heel wat nieuwe woorden. Door in gesprek te gaan met de mensen rondom zich, leert je peuter op korte tijd heel wat taal bij.

Tussen 2 en 3 jaar maakt een peuter steeds langere zinnen met steeds meer verschillende woorden.

Rond de leeftijd van 3 jaar maakt een kind zinnen van drie tot vijf woorden.

De kleutertijd

Ook tijdens de kleutertijd, van 3 tot 6 jaar, leren kinderen nog voortdurend bij van de gesprekken die anderen met hen hebben. Het is dus belangrijk om voortdurend in gesprek te gaan met hen, zoals tijdens het samen eten, onderweg naar school, tijdens het spelen, tijdens het aankleden, ...

Wanneer een kind 3 jaar is, dan maakt het al langere zinnen. Het is normaal dat er nog fouten worden gemaakt. Belangrijk is om die niet voortdurend te verbeteren, maar om correct te herhalen. Bijv. Wanneer het kind zegt, "Ik heb lang geslaapt.", dan kan je reageren met "Zo, heb jij lekker lang geslapen?".

Verwerving van meerdere talen

Bij de verwerving van de eerste, tweede of de derde taal – of die nu simultaan of successief verworven worden – spelen steeds dezelfde mechanismen een rol (Schiepers, 2020, pp.67-70). Bovendien worden de kennis en vaardigheden van reeds verworven talen ingezet bij de verwerving van een nieuwe taal. Bestaande verbindingen in de hersenen dragen bij aan het maken van nieuwe verbindingen. Een andere thuistaal gaat niet ten koste van het Nederlands, maar helpt juist het leerproces.

Een andere thuistaal gaat niet ten koste van het Nederlands, maar helpt juist de verwerving ervan.

Bij simultane taalverwerving verloopt de taalverwerving voor de beide talen op ongeveer dezelfde manier als bij de taalverwerving van één enkele taal. Kinderen die twee talen op hetzelfde moment leren, gaan gelijktijdig voor beide talen door dezelfde stadia.

Wanneer kinderen twee talen successief leren, bijvoorbeeld eerst een thuistaal die niet het Nederlands is, en vervolgens Nederlands in de crèche of op school, dan slaan die kinderen de babyfase en ook grotendeels de peuterfase over. Ze gebruiken immers de kennis en vaardigheden die ze al hebben opgebouwd in hun thuistaal bij de verwerving van de nieuwe taal.

Het is dus van groot belang om het aanbod aan taal, in het Nederlands, maar ook in de thuistaal, zo groot mogelijk te maken. Door kinderen zoveel mogelijk met taal in contact te laten komen, door bijvoorbeeld ook voor te lezen in de thuistaal, door ook in de thuistaal vaak gesprekken met hen te voeren, ... versterken we eveneens de verwerving van het Nederlands. Het is daarbij belangrijk dat ouders met hun kinderen steeds de taal spreken die ze zelf het beste beheersen.

2.3 Aan de slag met de 7 taalbouwstenen en het Doeboek

Het Doeboek voor ouders dat ontwikkeld werd door Kind en Taal (2024), is gestoeld op de 7 taalbouwstenen die we eerder in deze handleiding al toelichtten. Het Doeboek start dan ook met een korte voorstelling van die 7 taalbouwstenen. De terminologie die in het Doeboek wordt gebruikt, is de volgende:

De 7 taalbouwstenen	De terminologie in het Doeboek
Positieve talige grondhouding	Attitude
Functioneel	Functie
Contextrijk	Context
(Inter)actief	Interactie
Ondersteuning	Ondersteuning
Impliciet en expliciet leren	Stimulans
Reflectie	Reflectie

Bij elke bouwsteen worden concrete tips en activiteiten gegeven, zodat je je als ouder een concreet beeld kan vormen van de inhoud ervan.

In het voorbeeld hiernaast zie je hoe de bouwsteen ‘ondersteuning’ wordt uitgelegd, hoe er enkele concrete tips voor de ouders worden gegeven om die taalbouwsteen toe te passen en welke activiteiten erbij aansluiten.

De taalbouwstenen vormen de theoretische achtergrond van het Doeboek. De taalontwikkeling van het jonge kind van 1 tot 5 jaar vormt de concrete opbouw. De verschillende activiteiten die ouders met hun kinderen kunnen doen om met taalstimulering aan de slag te gaan, zijn immers geordend volgens leeftijd en dus volgens de verschillende fases in de taalontwikkeling van het jonge kind.

Bij de concrete activiteiten die ouders met hun kinderen kunnen doen, worden heel wat tips gegeven en wordt ook ruimte gelaten voor reflectie na de activiteit. Aan de ouders wordt immers steeds een korte thuisopdracht meegegeven waarin ze even terugkijken op de activiteit en hoe ze die ervaren hebben.

Ouders die voor het uitvoeren van de activiteit iets meer ondersteuning of visualisatie nodig hebben, kunnen bovendien via de QR-codes die vermeld staan, kijken naar een filmpje. Daarin is aandacht voor de benodigdheden en de uitvoering van de activiteit.

Verder wordt in het Doeboek ook een Doe-kalender voorgesteld, waarin voor elke dag van het jaar activiteiten worden gegeven om taal te stimuleren. Vaak zijn het korte activiteiten die niet veel tijd vragen, maar af en toe wordt er ook een grotere activiteit (bijv. een bezoek aan de bibliotheek of speeltuin) voorgesteld.

Ten slotte worden er in het Doeboek ook nog enkele concrete tips gegeven om taal te leren op een speelse manier en wordt er aangegeven hoe je als ouder meer interactie kan creëren bij het voorlezen. Het gaat telkens om heel concrete en gemakkelijk uit te voeren tips.

TAALONTWIKKELING

TAAL KOMT NIET VANZELF

Het vermogen om te praten is geen vanzelfsprekendheid. Wanneer je kind start met praten, leert het om zich uit te drukken wat willen, ervaren en voelen betreft. Dat versterkt immers het contact met de omgeving van je peuter of kleuter.

Het proces van leren praten gaat echter niet automatisch. Bij als ouder, de grootouders en andere opvoeders spelen hierin een belangrijke rol, zowel spontaan als sturend. Deze groep staat model en dient als een groot voorbeeld voor je kind. Zowel tonen en voordoen als luisteren en imiteren vormen dan ook de basisprincipes voor het leren van taal.

HET VERLOOP VAN DE TAALONTWIKKELING

1 jaar: veel gevarieerd brabbelen.

1,5 jaar: ten minste 3 woorden kennen, woordopbouw is onvolledig, zinnen van 1 woord.

2 jaar: zinnen van 2 woorden, woordopbouw is onvolledig.

3 jaar: zinnen van 3 tot 5 woorden, zinsbouw is nog niet correct, 75 % is verstaanbaar.

4 jaar: eenvoudige zinnen, problemen met meervoud en vervoegingen komen nog voor, 75 - 90 % is verstaanbaar.

5 jaar: redelijk goed opgebouwde zinnen, redelijk lange, ook samengestelde zinnen, concreet taalgebruik, vrijwel alles is verstaanbaar.

DOEKALENDER

Kind en Taal ontwerpt een leuke kalender zodat je elke dag een nieuwe activiteit kunt doen. Soms heb je maar 10 minuten nodig, maar er zijn ook activiteiten die wat langer duren zoals een bezoek aan de bibliotheek of een uitstap naar de speeltuin. Je kunt kiezen wat je elke dag wil doen!

TIPS om van elke dag een plezierige dag te maken

Wij stellen veel vragen of vertellen zelf over:

- Praat veel met je kind, over alle soorten onderwerpen.
- Stel leuke vragen zoals "Waarom denk je dat?" of "Hoe werkt dit?"
- Vertel over dingen in je omgeving.
- Laat je kind zelf iets ontdekken, zoals proeven of ruiken.
- Vraag de mening van je kind over wat jullie doen.
- Geef je kind veel complimenten.
- Lach veel en maak samen plezier.
- Laat zien dat jij ook geniet van de spellen.

JANUARI

- 1 Samen foto's van vorig jaar bekijken en over de leuke momenten praten.
- 2 Buiten wandelen en babbelen over wat jullie zien.
- 3 Samen koekjes bakken en praten over wat je doet.
- 4 Bezoek aan de bieb brengen waar je kind vandaag 3 boeken mag kiezen.
- 5 Een tekening maken voor oma-opa-tante-oom.
- 6 Verstopperij spelen of een knuffelverstopperij dat je kind moet zoeken.
- 7 Laat je kind helpen met stof afnemen en leg uit hoe dat moet.
- 8 Samen een boodschappenlijstje maken (laat je kind kiezen uit de reclamefolder).
- 9 Samen knutselen (zie een lijst van knutselactiviteiten in de bijlage).
- 10 Samen puzzelen (maak 2 of 3 puzzels).
- 11 Samen dansen. Zet muziek op en dans met je kind.
- 12 Maak samen zoutdeeg (zie bijlage voor het recept).
- 13 Samen zingen (kies een Nederlandstalig liedje en zing samen).
- 14 Doe samen eenvoudige oefeningen zoals springen, hinkelen en stretchen.
- 15 Speel met blokken (wie kan de hoogste toren bouwen?).
- 16 Bowling! Zet lege flessen op een rij en rol, goal of trap om beurt met een bal.
- 17 Maak een filmpje van het dansen.
- 18 Samen stickers plakken.
- 19 Samen knutselen (zie bijlage en kies een knutselwerk).
- 20 Samen fruittafelde maken.
- 21 Samen spelen met het levelingspelgoed.
- 22 Samen puzzelen (maak vandaag 3 puzzels).
- 23 Samen naar de bieb en laat je kind zelf 5 boekjes kiezen.
- 24 Ruim samen de kamer van je kind of een andere kamer op.
- 25 Speel met gezichtsuitdrukkingen: doe om de beurt een emotie na en raad wat het is.
- 26 Speel "Het stille spel": wie kan het langste stil zijn?
- 27 Doe samen eenvoudige oefeningen zoals springen, hinkelen en stretchen.
- 28 Dierengeluiden nabootsen: doe het geluid van een dier na en raad wat het is.
- 30 Kijk in de spiegel en stel vragen: Waar zijn je ogen? Welke kleur hebben je ogen? Waar ruik je mee?
- 31 Kleurenspeel: kies een kleur, bijvoorbeeld rood en ga samen op zoek naar alles wat rood is.

ONDERSTEUNING

Een positieve houding is de basis voor het leerproces. Help je kind om nieuwe woorden en begrippen te leren. Heb vooral geduld en als iets niet meteen lukt, leg het dan nog eens goed uit. Zo gaan kinderen stap voor stap vooruit in hun taalontwikkeling.

TIPS

- Zeg "Goed gedaan!" als iets goed gaat.
- Leg uit als iets moeilijk is.
- Geef voorbeelden.
- Ondersteun de nieuwe woorden met afbeeldingen en/of filmpjes.

ACTIVITEITEN

- Lees samen een prentenboek.
- Leer samen iets nieuw over wilde dieren, vreemde beroepen, ...
- Speel met poppen of doe een verkleedpartij.

STIMULANS

Enerzijds zijn er activiteiten waar je kind onbewust van leert. Als je bij elke gelegenheid genoeg spreekt, dan pikt je kind vanzelf woordenschat op. Als jullie samen een taart bakken en je zegt "Wie voegen nu eieren toe", dan weet je kind wat "toevoegen" en "eieren" betekenen. Gewoon door het samen te doen.

Anderzijds werk je aan de verbetering van het taalgebruik van je kind. Je legt sommige begrippen uit om te onthouden. Als je kind bijvoorbeeld een appel ziet en vraagt "Wat is dat?", dan zeg je direct "Dat is een appel, het is fruit en je kunt het eten." Zo draag je bewust bij aan het taalgebruik van je kind.

ACTIVITEITEN

- Informeer jezelf over zindelijkheid en vertel je kind over het potje.
- Lees iets over tand- en mondhygiëne en pas het toe.
- Lees een prentenboek over de verschillende lichaamsdelen voor.

Hoera, ik ben 2 jaar! **DOEBOEK** 9

BLAASSPELLEN

DOELWOORDEN

Blazen, rietje, lucht, veer, bol, confetti, bad, eend

TAALBOUWSTENEN

Functioneel, interactief, impliciet, ondersteuning, reflectie

WAT HEB JE NODIG?

Een dik limonaderietje, een pingpongballetje en kleine dingen die op water drijven

Opdracht 1

Leg uit en doe voor hoe je kind door een rietje kan blazen. Door zijn handje bij het uiteinde van het rietje te houden voelt hij de lucht eruit komen.

FUNCTIONEEL

Het aanleren van blazen, uitleggen hoe je correct blaast en praten tijdens dit leerproces beschouwen we als een functionele bouwsteen voor taalontwikkeling.

Opdracht 2

Neem een rietje en wat veren, balletjes, propjes van crèpepapier. Probeer deze spullen samen weg te blazen. Als dit goed lukt, kun je het ook proberen in een klein kommetje met water.

CONTEXTRIJK

Spelen met verschillende materialen, laten voelen en ontdekken is een contextrijke taalbouwsteen voor taalontwikkeling.

Opdracht 3

Doe een handvol confetti in een plastic beker. Blaas samen alle confetti uit de beker. Mama of papa kan dit samen met jou doen!

(INTER)ACTIEF

Praten tijdens samenspeken is een interactieve taalbouwsteen voor taalontwikkeling.

Opdracht 4

Doe confetti in een afgesloten zakje met een kleine opening voor je rietje. Laat je kind blazen in het zakje. Zo mooi om te zien!

EXPLICIET

Praten over wat je kind doet en verwoorden van elke handeling is een impliciete taalbouwsteen voor taalontwikkeling.

Opdracht 5

Als je kind in bad zit, kun je een drijvend voorwerp, zoals een eendje, vooruit blazen. Help je kind met leren blazen. Moedig hem aan!

ONDERSTEUNING

Je kind aanmoedigen en helpen tijdens het spelen is een ondersteunende taalbouwsteen voor taalontwikkeling.

WIST JE DAT ...

- ... situaties die je kind voor het eerst meemaakt of ziet heel spannend voor hem kunnen zijn
- ... een kind zich hecht aan gewoonten, zorg dan ook voor vaste gewoonten
- ... als je betrokken en beschikbaar bent, je snel de behoeften van je kind opmerkt en je er gepast op kunt reageren
- ... als je elke dag met je kind speelt dit heel positief is
- ... je je kind ondersteunt bij het leren reflecteren en nadenken als je na een dag bespreekt wat jullie hebben gedaan.

WAAR LET JE OP?

Leg stap voor stap aan je kind uit wat je doet en wat er gebeurt. Kijk goed hoe je kind reageert op wat er gebeurt en doe enthousiast mee.

Thuisopdracht

Wat hebben we gedaan? **Vink aan.**

- Lucht blazen door het rietje, tegen je hand, of tegen je wang.
- Met het rietje een balletje vooruit blazen.
- Een eendje vooruit blazen in water.
- Schuim vooruit blazen in bad.

Welk moment tijdens het spelen is je hijgebleven?

video: leren blazen

Spannend, alle dingen die je voor het eerst oefent. Een dikke duim omhoog voor de dingen die je al zo goed kunt!

2.4 Andere tools en hulpmiddelen

Naast het Doeboek kan je als ouder en als professional nog heel wat andere tools en hulpmiddelen gebruiken als je gericht aan taalstimulering wil doen. De volgende – soms digitale – tools kunnen je daarbij helpen.

Leon's Woordenschat

Om de jongste kleuters te helpen de taal te leren die ze nodig hebben om te starten in de kleuterschool, ontwikkelde het Team Kameleon Huis van het Kind in Heusden-Zolder samen met scholen en andere partners 'Leon's Woordenschat'. Vijfendertig basiswoorden die belangrijk zijn bij de start van de kleuterschool, staan op kaartjes met een duidelijke prent. Op de achterkant staat telkens het woord met een vertaling in 18 talen, zodat ook meertalige kleuters geholpen worden om de Nederlandse taal te verwerven. Via de QR-code op het doosje download je de app 'Parole' die hierbij helpt.

Leon's Woordenschat geeft kleuters en hun ouders op een speelse en positieve manier de kans om Nederlands te oefenen, en steunt daarbij op de kracht van meertaligheid en thuistalen.

Het materiaal is te downloaden via www.heusden-zolder.be/producten/detail/1069/leons-woordenschat.

De schatkisten van Leon

Het Team Kameleon Huis van het Kind in Heusden-Zolder ontwikkelde schatkisten waarin de kaartjes van Leon's Woordenschat, maar ook nog andere spelvormen zoals memory, lotto, praatplaten en zacht materiaal zitten. Het materiaal laat toe om op een hele speelse manier met taal aan de slag te gaan.

Taalapp 'Parole'

Leer samen met je peuter Nederlandse woordjes op een speelse manier via de Parole-app, ontwikkeld door Kind en Taal en verkrijgbaar via Google Play (<https://play.google.com>). De belangrijkste woordjes staan per thema. Er is een heldere prent en de woorden zijn ingesproken in het Nederlands. Je kan samen met je peuter sterretjes verzamelen door alle woordjes in te oefenen. Deze app

wil ouders stimuleren om samen met hun kinderen de meest belangrijke Nederlandse woordjes correct te leren. Door de woorden geregeld te herhalen, hoort en ziet je peuter wat er wordt bedoeld.

Boris en Binti

Dit zijn filmpjes in verschillende talen (Arabisch, Engels, Spaans, Japans, Russisch en Nederlands) die je kleuter helpen om te beginnen praten. In de filmpjes gaan Boris en Binti op ontdekkingsstocht in hun eigen wereld. Die wereld is heel herkenbaar en de taal die gebruikt wordt is helder en rijk.

Doordat de filmpjes in verschillende talen beschikbaar zijn, kunnen meertalige kleuters hun thuistaal gebruiken ter ondersteuning bij de Nederlandstalige filmpjes. De talen kunnen op die manier verbonden worden.

Bekijk de filmpjes van Boris en Binti op www.borisbinti.eu/.

2.5 Inspiratie voor opvoedingsondersteunende thema's

Het materiaal bij deze thema's werd ontwikkeld door Kind en Taal vzw (www.kindentaal.be).

Vertrouwen bij afscheid –
uw peuter voorbereiden
op het kleuterklasje
› PPT Kind en Taal: afscheid in jasje
= start schoolcarrière

Op reis met taal
› PPT Kind en Taal: op reis met taal

Slapen
› PPT Kind en Taal: slapen

Zindelijkheid
› PPT Kind en Taal: zindelijkheid

3. HOE VEERKRACHT VERSTERKEN?

In een complexe en voortdurend veranderende wereld is het essentieel dat zowel kinderen als volwassenen over veerkracht beschikken. Veerkracht begrijpen we als de capaciteit om met veranderingen en tegenslagen om te gaan en zich te herstellen van uitdagingen. In de context van opvoedingsondersteuning en taalstimulering speelt veerkracht een cruciale rol, zowel voor kinderen, ouders als voor professionals.

3.1 Waarom veerkracht cruciaal is voor kinderen

In de eerste kinderjaren, en specifiek tijdens de eerste 1000 dagen, maken kinderen een ongelooflijke groei door. Die periode is cruciaal voor de ontwikkeling van onze hersenen en organen. Hierin wordt de basis gelegd voor onder andere stressgevoeligheid, schoolprestaties, kansen op de arbeidsmarkt en sociaal functioneren (Van den Bergh et al., 2020; Singh, 2022).

Omgevingsfactoren hebben tijdens die eerste 1000 dagen een enorme invloed. Dat betekent niet dat die periode het leven van een kind volledig bepaalt. Zowel het kind als de omgeving kunnen zich voortdurend ontwikkelen en aanpassen. Echter, de kwetsbaarheid en de unieke kansen van die periode om gevormd te worden door interactie met de omgeving, maken het een cruciaal moment voor gerichte inspanningen.

De Heckman Curve toont aan dat hoe vroeger de investering in de ontwikkeling van kinderen, hoe groter de voordelen voor kinderen, ouders en maatschappij. Dat maakt van de eerste 1000 dagen een 'window of opportunity', een unieke kans om in te zetten op een sterke start voor ouders en kinderen (Heckman, 2006).

3.2 Waarom veerkracht cruciaal is voor ouders

Ouders worden geconfronteerd met tal van uitdagingen in de opvoeding van hun kinderen. Stress, zorgen over de ontwikkeling van hun kind,

en de continue verantwoordelijkheid kunnen een aanzienlijke druk uitoefenen. Ouders die kunnen terugvallen op hun veerkracht en de bijhorende attributen, zullen gemakkelijker met die verschillende uitdagingen kunnen omgaan. Ze kunnen effectiever omgaan met stress, tegenslag en onverwachte situaties. Dat resulteert in een meer positieve en ondersteunende houding naar het kind, wat op zijn beurt een positieve impact heeft op taalstimulering.

Veerkracht.

3.3 Waarom veerkracht cruciaal is voor professionals

Professionals die betrokken zijn bij opvoedingsondersteuning en taalstimulering komen ook in aanraking met diverse uitdagingen. Complexe casussen, emotioneel beladen situaties en veeleisende werkdruk kunnen een aanzienlijke tol eisen. Veerkrachtige professionals zijn beter in staat om met die uitdagingen om te gaan en hun mentale welzijn te behouden. Dat resulteert in een meer betrokken, gemotiveerde en effectieve begeleiding van ouders en kinderen.

3.4 Sociale steun: De basis voor veerkracht

Uit voorgaande blijkt dat ouders veel kunnen bijdragen aan een goede levensstart voor hun kinderen, maar zij kunnen dat niet alleen en niet zonder steun. Studies naar veerkracht bevorderende factoren wijzen erop dat sociale steun één van de belangrijkste factoren is voor het psychisch welbevinden in de transitie naar ouderschap (Van Haeken et al., 2020; Vandekerckhof et al., 2022). Terwijl de nood aan sociale steun in de transitie naar ouderschap groot is, lijkt dat meteen ook één van de grootste uitdagingen te zijn.

Een sterk netwerk van familie, vrienden, collega's of professionele ondersteuningsgroepen kan een cruciale buffer bieden tegen stress en tegenslag. Van alle aspecten van het gezinsleven blijken ouders in Vlaanderen het minst tevreden te zijn met hun sociaal leven. In datzelfde onderzoek, geeft de helft van de Vlaamse ouders aan dat ze zich helemaal niet of slechts een beetje gesteund voelen door hun sociaal netwerk (Van den Bergh, 2018).

Wanneer (toekomstige) ouders zich wel gesteund voelen, zijn er meer hulpbronnen en nemen oplossingsmogelijkheden alsook de probleemoplossende vaardigheden toe. Ouders met een sterk sociaal netwerk zijn meer ontspannen in de zorg voor hun kind (Kalis, 2020). Doordat zij meer succeservaringen opdoen, hebben ouders meer zelfvertrouwen en groter geloof in eigen kunnen. Als gevolg hebben zij meer mentale en emotionele ruimte om positieve relaties met hun kinderen te ontwikkelen. Ouderlijk zelfvertrouwen heeft dus een positieve invloed op de ontwikkeling van kinderen (Trivette et al., 2010). Sociale steun is dus zowel een grote uitdaging als een onmisbare beschermende factor in het omgaan met uitdagingen op weg naar ouderschap.

Ook het verhogen van de veerkracht bij ouders, maar evenzeer bij de professional draagt bij aan een sterkere opvoedingsondersteuning en taalsstimulering. Voldoende veerkracht en mentale ruimte, is een vereiste om het ondersteunen van het (taal)leerproces bij kinderen mogelijk te maken.

Sociale steun is één van de belangrijkste pijlers wanneer het gaat om het versterken van veer-

kracht. De volgende methodieken (Vandekerckhof et al., 2022) zetten specifiek in op veerkrachtversterking met aandacht voor sociale steun en verbinding.

Veerkrachtverhalen

Verhalen kunnen verbinden. Wanneer mensen naar elkaars verhaal luisteren, wanneer ze zelf hun verhaal kunnen doen en ook het gevoel hebben dat ze beluisterd worden, dan voelen ze zich gesteund. Vertrekkend vanuit verhalen als verbindingsmethodiek werd het spel 'Veerkrachtverhalen: Verbinden op weg naar ouderschap', ontwikkeld door het Expertisecentrum Resilient People (Hogeschool UCLL).

Veerkrachtverhalen brengt ouders via verhalen met elkaar in verbinding, zodat er sprake kan zijn van (informele) sociale steun in de ontdekkingsreis eigen aan (toekomstig) ouderschap. Het spel creëert een veilige context om openheid en erkenning te ervaren in verhalen. De hoofdingrediënten van Veerkrachtverhalen zijn: de weg naar ouderschap, veerkracht en sociale steun.

Veerkrachtverhalen.

Het spel bestaat uit 64 vraagkaarten die uitnodigen om verhalen te delen. De vragen op de kaartjes zijn een combinatie van 'het op weg zijn naar ouderschap' en de attributen van perinatale veerkracht. De vragen zijn verdeeld in vier thema's rond verschillende fasen in de transitie naar ouderschap:

- Dit ben ik: vragen over de persoon zelf. Voorbeeld: Wat geeft jou kracht?
- Ik als toekomstige ouder: vragen over de zwangerschap. Voorbeeld: Wat was een belangrijk moment voor jou tijdens de zwangerschap?
- Ik als ouder: vragen over de ouderrol en beleving van het ouderschap. Voorbeeld: Bij wie deel je de moeilijkere aspecten van het ouder-zijn?
- Ik en mijn netwerk: vragen over de betekenis van het netwerk en steunfiguren, het steun krijgen en geven. Voorbeeld: Hoe ziet jouw netwerk eruit binnen 5 jaar?

Binnen elk thema zijn er vier soorten vragen op basis van attributen van perinatale veerkracht:

- Hoe gaat het met jou?: vragen gelinkt aan emotieregulatie die gaan over zelfzorg, het herkennen en constructief uiten van emoties;
- Wat gaat goed?: vragen gelinkt aan zelfvertrouwen die gaan over de eigen kwaliteiten en sterktes en wat je belangrijk vindt;
- Van wie krijg je steun?: vragen gelinkt aan sociale steun die gaan over het krijgen en geven van hulp of troost;
- Wat wil je bereiken?: vragen gelinkt aan geloof in eigen kunnen die gaan over wensen, doelen en dromen.

Meer informatie over het spel vind je via www.oudernetwerken.ucll.be.

Speeddate-methodiek

Speeddaten wordt in het algemeen gezien als een manier om binnen een vooraf afgesproken tijdsbestek met anderen kennis te maken via één-op-één-gesprekken. De speeddate-methodiek werd ontwikkeld als online spelwijze van Veerkrachtverhalen om op korte tijd, in een online context, binnen een groep onbekende peers of gelijken toch diepgaande connecties te maken.

De online variant biedt de mogelijkheid om op een

laagdrempelige manier, online en in een veilige context een groep ouders samen te brengen en hen met elkaar kennis te laten maken. Ouders krijgen de kans om hun verhalen te delen en verbinding te vinden. De speeddate-methodiek start met enkele ijsbrekers: korte en toegankelijke starters om elkaar te leren kennen.

Een voorbeeld van een ijsbreker

Waarden-ABC: Iedere deelnemer krijgt een letter toegewezen. De opdracht is om jezelf te beschrijven in één woord dat begint met de letter die je kreeg.

Vervolgens is er een spelronde van Veerkrachtverhalen in groep en ook een één-op-één spelronde. Tot slot is er een afsluitingsmoment, waarbij ook de optie geboden wordt om kennis te maken met professionele ondersteuning of organisaties waar ouders terecht kunnen.

Training veerkrachtversterkend werken

Ook professionals hebben nood aan ondersteuning om op een veerkrachtige manier ouders bij te kunnen staan. Vanuit het expertisecentrum Resilient People (Hogeschool UCLL) is een navormingsaanbod ontwikkeld om samen met professionals aan de slag te gaan met veerkracht en hoe veerkracht te versterken. Die opleidingen focussen specifiek op het ondersteunen van professionals die zelf in verbinding treden met ouders en ouders ook helpen om verbinding te zoeken.

Tijdens de navormingen zetten we in op kennis rond veerkracht, veerkrachtversterking en het belang van veerkracht in diverse contexten (bv. situaties van conflict). Daarnaast worden concrete handvatten en tools aangereikt om met dat thema aan de slag te gaan en veerkracht bij ouders te versterken. De tools waar we mee aan de slag gaan zijn onder andere: Veerkrachtverhalen, speeddate-methodiek, maar ook de Veerkracht Wijzer. Dat laatste is een boekje om het perinataal mentaal welzijn van ouders reeds vanaf de zwangerschap bespreekbaar te maken en op te volgen.

Daarnaast zetten we, naast het stimuleren van kennis en vaardigheden, tijdens de navormingen in op het versterken van netwerkvorming tussen professionals en het versterken van de eigen veerkracht als professional.

Inspiratiegids 'Verbinden op weg naar ouderschap'

De inspiratiegids die werd ontwikkeld door het Expertisecentrum Resilient People (Hogeschool UCLL), heeft tot doel professionals te "inspireren tot het inzetten van sociale steun als opstap naar veerkracht bij (toekomstige) ouders" (Vandekerckhof et al., 2022, p.12).

De inspiratiegids is gratis te downloaden via de website: www.oudernetwerken.ucll.be.

4. WELKE ZIJN DE WERKZAME PRINCIPES EN WELKE ZIJN DE STRUIKELPUNTEN?

4.1 De rol van de organisatie

De organisatie speelt een grote rol in het succes van de opvoedingsondersteunende en taalstimulerende initiatieven die worden genomen. Zo heeft zij enkele duidelijke verantwoordelijkheden in de ondersteuning van de professional bij het uitvoeren van zijn of haar taak (Kind en Taal, z.d. pp.18-19; Van Haeken et al., 2024b).

De organisatie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het programma gaat het engagement aan om:

- de juiste medewerkers te selecteren en aan te werven;
- de taak- en functieomschrijving helder vast te leggen;
- te bepalen wie de regierol binnen het programma opneemt;
- goede arbeidsvoorwaarden en scholingsmogelijkheden te voorzien;
- in training en begeleiding te voorzien van de medewerkers;
- het nodige materiaal aan te schaffen voor de werking;
- kantoorvoorzieningen, opbergruimte en andere lokalen te voorzien;
- een inhoudelijk, financieel en strategisch beleid uit te stippelen;
- de PR en de communicatie te voeren;
- samenwerkingsverbanden met relevante organisaties te faciliteren;
- de continuïteit van de werking te bewaken.

4.2 De competenties van de professional

De kennis en vaardigheden die je als professional hebt, zijn niet de enige factoren die bepalen hoe een professional zijn rol invult. Er is een gelaagdheid in de individuele sterktes en eventuele uitdagingen die elke professional heeft. De metafoor van de ijsberg toont wat allemaal meespeelt bij het vervullen van je taak als professional. (Kind en Taal, z.d., pp.20-21; Van Haeken et al., 2024b)

De metafoor van de ijsberg.

Hierna lichten we in detail de vier niveaus toe.

Hoe speelt het **persoonlijk referentiekader** een rol in de goede grondhouding om te weten en te handelen?

Het referentiekader van de professional, gevormd door persoonlijke positieve en negatieve ervaringen, cultuur, religie en economische achtergrond, beïnvloedt onbewust de grondhouding.

Ervaringen met taal in de **eigen opvoedings-situatie** zoals bijvoorbeeld de mate waarin je zelf talig bent opgevoed en gestimuleerd werd om andere talen te leren zal een invloed hebben. Ben je als kind aangespoord om aandacht aan taal te besteden? Was er aandacht voor je eigen moedertaal? Die ervaringen bepalen mee hoe je kijkt naar kinderen en gezinnen.

Ook de eigen **cultuur, religie of economische situatie** kan een impact hebben op hoe je kijkt naar taalstimulatie binnen een gezin. De economische situatie van een gezin kan een invloed hebben op de ruimte die er al dan niet is om in te zetten op taalstimulatie. Je eigen ervaring daarmee zal meespelen in de mate waarin je je bewust bent van deze factoren. Ook loyaliteit naar je land, je eigen afkomst, je gemeenschap zal een invloed hebben. Loyaliteit bijvoorbeeld naar je ouders toe: je wilt het anders doen maar anderzijds wil je toch ook dezelfde waarden meegeven.

De **media** kan eveneens een invloed hebben op hoe bepaalde doelgroepen in kaart worden gebracht en welke onderliggende vooroordelen daaruit voortvloeien. Die al dan niet onbewuste bagage kan zowel positief als negatief meespelen in de benadering van taalstimulering.

Ieder van ons heeft onbewuste vooroordelen en overtuigingen en dat zal ons hele leven lang zo zijn. Het is enkel belangrijk dat professionals zich bewust worden van hun eigen referentiekader en de onbewuste vooroordelen die daaruit kunnen voortvloeien. Dat bewustwordingsproces is een voortdurende oefening in **kritische reflectie**. Door open te staan voor andere perspectieven en te erkennen dat jouw overtuigingen niet per definitie geldig zijn voor anderen, kunnen professionals

een meer neutrale en objectieve grondhouding ontwikkelen.

Welke **instelling** heb je nodig om een goede taalstimulator te zijn?

Op basis van de brainstormsessies met de deelnemers van de focusgroepen kunnen we een aantal essentiële eigenschappen van een goede taalstimulator identificeren. Hieronder volgt een overzicht:

- Openheid: de bereidheid om te leren van anderen en verschillende perspectieven te waarderen.
- Nieuwsgierigheid: de drang om te begrijpen wat er achter gedrag en keuzes zit.
- (Wederzijds) respect en gelijkwaardigheid: erkenning van de waarden en normen van de anderen, waarbij iedereen op gelijke hoogte staat, ouders worden benaderd als partner.
- Veranderingsbereidheid: openstaan voor nieuwe inzichten en bereidheid om het eigen handelen aan te passen.
- Gemotiveerd en betrokken: de ambitie om een positieve impact te hebben op gezinnen en een verschil te maken.
- Zelfreflectie: het vermogen om kritisch naar het eigen handelen te kijken en te leren van fouten.
- Veerkrachtgericht werken: focussen op de mogelijkheden, successen, kansen en sterktes binnen gezinnen.
- Empathie: vermogen om zich in te leven in de gevoelens en ervaringen van de ouders en kinderen.
- Authenticiteit: echtheid en oprechtheid in de interactie met gezinnen.
- Integriteit: handelen vanuit ethische waarden en normen.

Welke **vaardigheden** en **kennis** moet iemand hebben om aan opvoedingsondersteuning en taalstimulatie te doen?

Naast de juiste instelling, zijn er ook een aantal onmisbare tools voor taalstimulering. Hieronder sommen we een aantal concrete vaardigheden en kennisgebieden op die essentieel zijn voor taalstimulering.

Taalkennis en -vaardigheden

- Know-how van taal: goed beheersen van de eigen moedertaal en inzicht in taal en taalontwikkeling. De 7 taalbouwstenen kunnen daarbij ondersteunen (zie figuur 9).
- Cultuursensitiviteit: begrip voor verschillende culturele achtergronden en opvoedingswaarden. Bij verschilpunten, zoeken naar raakvlakken, samen op zoek gaan naar oplossingen en een laagdrempelig aanbod bieden.
- Communicatieve vaardigheden: de kunst van vragen stellen, actief luisteren en helder en motiverend communiceren.
- Praktische ervaring: ervaring met taalstimulering in diverse contexten.

Pedagogisch inzicht en bewustmaking

- Pedagogisch inzicht: kennis van de algemene ontwikkeling van het kind.
- Bewustmakingsvermogen: ouders inzicht geven in het belang van taalstimulering.
- Drempels detecteren: drempels die ouders ervaren bij taalstimulering identificeren vanuit een open, niet-oordelende houding waarbij samen gezocht wordt naar oplossingen om die drempels te overwinnen.

Enthousiasme, motivatie en geduld

- Enthousiasmeren, stimuleren en motiveren: de kracht om gezinnen te inspireren, te betrekken bij taalstimulering en te motiveren om actief aan taalstimulering te werken.

- Geduld: begrip dat veranderingsprocessen tijd en consistentie vergen, daarin het tempo van de ouder en het gezin volgen.

Samenwerking en flexibiliteit

- Samenwerkingsvaardigheden: zicht hebben op en effectief samenwerken met de verschillende professionals en instanties in de omgeving (i.e. de sociale kaart).
- Flexibiliteit: vlot kunnen aanpassen aan de noden en behoeften van de gezinnen binnen diverse contexten.

Welke factoren beïnvloeden het handelen en dus ook het succes van taalstimulering?

Naast de grondhouding, vaardigheden en kennis van de professional, zijn er tal van factoren in de concrete situatie die het handelen en het succes van taalstimulering kunnen beïnvloeden. Die factoren kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën.

Gezinsgerelateerde factoren

De dynamiek binnen een gezin en de gezinssamenstelling (bv. co-ouderschap, nieuw samengesteld gezin, aanwezigheid broers/zussen of andere gezinsleden) kan een impact hebben op de mate van betrokkenheid en het leerproces van de kinderen. Ook de omgeving waarin kinderen opgroeien met de aanwezigheid van stimulerende materialen is van belang.

Externe factoren

Mogelijke externe factoren die een rol spelen in het succes van een taalstimulerend programma zijn toeleiding en respons. Het al dan niet krijgen van voldoende toeleiding naar een programma en een positieve respons van kinderen en ouders kan een indicatie zijn voor het succes van taalstimuleringsactiviteiten. Daarnaast speelt ook de materiële omgeving een rol, bijvoorbeeld de beschikbaarheid van voldoende grote ruimte, speelgoed, boekjes, ... kan de taalstimulering bevorderen.

Professionele factoren

Voor de uitrol van taalstimuleringsactiviteiten is het van belang om met een goede voorbereiding te starten, met kennis van de doelgroep, de noden en behoeften van ouders en kinderen. Daarnaast is het van belang om over de nodige materialen te beschikken, zoals een voldoende grote ruimte waar ouders kunnen samenkomen en kinderen kunnen spelen. Uiteraard speelt de ervaring van begeleiders een rol, waarbij het kunnen terugval- len op ervaring met taalstimulering en succeser- varingen met het uitrollen van groepsprogramma kunnen leiden tot meer zelfvertrouwen en betere resultaten. Bovendien speelt het opbouwen van een positieve en vertrouwensvolle relatie tussen de professional en de ouder een belangrijke rol, waarbij die de betrokkenheid van de ouder en het leerproces bij het kind kan bevorderen.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze facto- ren complexe en onderling verweven relaties met elkaar hebben. Door aandacht te besteden aan al deze aspecten, kunnen professionals hun taalsti- muleringsactiviteiten optimaliseren en de kans op succes vergroten.

4.3 Struikelpunten

We erkennen ook een aantal struikelpunten die het succes van taalstimulerende programma's be- moeilijken (Van Haeken et al., 2024b) en die naar boven kwamen in de uitvoering van het project in de pilootgemeente Houthalen-Helchteren, in de focusgroep en in de stuurgroep van het project. Een mogelijk struikelblok is de aanwezigheid van een **taalbarrière** tussen de professionals en de ouders wat een samenwerking bemoeilijkt en effectieve communicatie in de weg staat. Brugfigu- ren die als intermediaire kunnen optreden tussen professionals en ouders kunnen daarin ondersteu- nen, maar momenteel is er een tekort aan dergelij- ke brugfiguren.

Daarnaast kunnen gezinnen met een lage so- cio-economische status financiële drempels ervaren om deel te nemen aan taalstimulerings- programma's. Ondanks ook een gratis aanbod, kunnen kosten zoals openbaar vervoer en kin- deropvang een barrière vormen voor ouders. Ook

stress en andere contextfactoren binnen het gezin, kunnen de veerkracht en draagkracht van ouders verminderen, waardoor het moeilijker wordt om deel te nemen aan taalstimuleringsprogramma's.

Bovendien vormt het bereiken van kwetsbare gezinnen een uitdaging. Die gezinnen maken vaak minder gebruik van kinderopvang, wat een belang- rijke doorverwijzer kan zijn, en kennen het aanbod van taalstimuleringsprogramma's minder goed.

Toeleiding naar initiatieven

De focusgroep in Houthalen-Helchteren bracht de problematiek van toeleiding naar hulpverlening scherp in beeld. De deelnemers, professionals die met gezinnen werken, ervaren dat ondanks hun outreach-inspanningen (zoals huisbezoeken) veel mensen de weg naar hulp niet vinden.

De deelnemers formuleerden een aantal uitdagingen:

- **Lage betrokkenheid:** De deelnemers geven aan dat er een lage betrokkenheid is van potentiële gezinnen. Ondanks hun inspanningen om men- sen te informeren en te motiveren, blijven velen afwezig. Daarom is het belangrijk volgens de focusgroepdeelnemers om blijvend in te zetten op bewustwording van het belang van taal.
- **Beperkte bereik:** De huidige outreach-strate- gieën, met name huisbezoeken, lijken niet alle doelgroepen te bereiken. De deelnemers vragen zich af hoe ze ook vaders en gezinnen met mo- biliteitsproblemen kunnen betrekken.
- **Gebrek aan motivatie:** De deelnemers ervaren dat sommige gezinnen, ondanks dat ze weet hebben van de bestaande initiatieven, slechts beperkt gemotiveerd zijn om deel te nemen. Een vraag is dan ook hoe ze kunnen inspelen op de motivatie van de gezinnen?

4.4 Hoe ouders en kinderen bereiken?

Uit het onderzoek van Van Haeken et al. (2024b) komen de volgende aandachtspunten naar voren.

Betrokkenheid en draagvlak

Eigenaarschap: Alle betrokkenen voelen zich verantwoordelijk voor het programma. Dat kan worden bereikt door:

- Een gezamenlijke visie: Ontwikkel een gedeeld begrip van de doelen en het belang van het programma.
- Het betrekken van belanghebbenden: Betrek alle relevante actoren, zoals organisaties, beleidsmakers, professionals en ouders, bij de planning en uitvoering van het programma. Zorg voor een goede verbinding tussen de verschillende levensdomeinen (gezin, school en vrije tijd). Een referentiepersoon kan de betrokkenheid bevorderen.
- Verantwoordelijkheidsverdeling: Duidelijk bepalen wie waarvoor verantwoordelijk is.

Inbedding in de gemeenschap: Het programma is geïntegreerd in de bestaande structuren en systemen van de lokale gemeenschap. Dat kan worden bereikt door:

- Samenwerking met lokale organisaties: Werk samen met scholen, kinderopvang, bibliotheken en andere relevante organisaties om het programma te promoten en te implementeren.
- Aansluiten bij lokale initiatieven: Bouw voort op bestaande programma's en activiteiten in de gemeenschap.
- Aanpassingen aan lokale context: Maak het programma relevant en toegankelijk voor de lokale bevolking.

Communicatie en outreach

Bekendheid verhogen: Ouders worden bereikt en het belang van taal wordt benadrukt. Dat kan worden bereikt door:

- Doelgerichte voorlichting: Voorzie ouders van informatie over het programma en de voordelen van vroege taalontwikkeling.

- Betrekkende activiteiten: Organiseer evenementen en workshops om ouders te betrekken en te informeren.
- Organiseer aantrekkelijke activiteiten, zowel voor ouders als voor kinderen, vergroot de motivatie om deel te nemen. Zorg ervoor dat kinderen kunnen spelen, bijvoorbeeld door springkastelen te voorzien, en ouders bij een drankje of een hapje kunnen praten met elkaar en met professionals.
- Samenwerking met brugfiguren: Werk samen met organisaties die ouders bereiken, zoals scholen, kinderopvang en zorginstellingen. Ook in het geval van een taalbarrière kunnen brugfiguren het contact met de doelgroep faciliteren.

Duidelijke communicatie: Hou alle betrokken partijen op de hoogte van het programma en de evoluties. Dat kan worden bereikt door:

- Regelmatige communicatie: Verstrek regelmatige updates via nieuwsbrieven, website of social media.
- Transparantie: Wees transparant over de doelen, activiteiten en resultaten van het programma.
- Toegankelijke informatie: Zorg ervoor dat informatie over het programma gemakkelijk te vinden en te begrijpen is.

Kennis en leren

Evaluatie en leren: De effectiviteit van het programma wordt continu gemeten en geëvalueerd. Dat kan worden bereikt door:

- Vaststellen van indicatoren: Bepaal meetbare doelen en indicatoren om de vooruitgang te volgen.
- Dataverzameling en analyse: Verzamel regelmatig gegevens over de uitvoering en de impact van het programma.
- Gebruik van evaluatieresultaten: Gebruik de bevindingen van de evaluatie om het programma te verbeteren en aan te passen.

Netwerkvorming: Er is een lerend netwerk voor kennisdeling en goede praktijkvoorbeelden. Dat kan worden bereikt door:

- Een platform te creëren: Faciliteer een platform voor professionals, ouders en andere betrokkenen om te connecteren en samen te werken.
- Kennisuitwisseling te stimuleren: Organiseer workshops, trainingen en andere evenementen om kennis te delen en goede praktijkvoorbeelden te promoten. Het opbouwen van bijvoorbeeld een lerend netwerk kan waardevolle ondersteuning bieden. Dat netwerk kan professionals, ouders en andere betrokkenen samenbrengen om kennis te delen, ervaringen uit te wisselen en goede praktijkvoorbeelden te promoten.
- Samenwerking te bevorderen: Moedig samenwerking aan tussen verschillende organisaties en actoren.

Continuïteit en middelen

Langetermijnfinanciering: Voorzie financiering om programma's op lange termijn te kunnen uitrollen en een verduurzaming te stimuleren. Dat kan worden bereikt door:

- Diversificatie van financieringsbronnen: Verken verschillende financieringsmogelijkheden, zoals overheidssubsidies, fondsenwerving en partnerschappen met de private sector.
- Belangenbehartiging: Pleit voor voortdurende financiering van het programma bij beleidsmakers en financiers.

Ondersteunende middelen: De nodige middelen zijn beschikbaar om het programma uit te voeren. Dit omvat:

- Personeel: Voldoende gekwalificeerd personeel om het programma te leiden, te implementeren en te evalueren.
- Materialen: De benodigde materialen en hulpmiddelen om het programma te ondersteunen.

- Infrastructuur: Het creëren van een centrale fysieke locatie om opvoedingsondersteuning nog beter te realiseren (bv. fysiek huis 'Huis van het Kind', Kind en Gezin) kan helpen om meer samenwerking en kruisbestuiving mogelijk te maken. Het is belangrijk om te zorgen dat die locatie ook goed toegankelijk is voor de doelgroep.

Ouder-kindactiviteit.

5. ENKELE PRAKTIJKVOORBEELDEN

5.1 Center-based

Koala klas

KOALA staat voor 'kind- en ouderactiviteiten voor lokale armoedebestrijding'. Het biedt een aanbod aan alleenstaande moeders en kinderen tot 3 jaar van ontmoeting, themagerichte groepsactiviteiten, taalstimulering en kinderopvang. KOALA is ingebed in een Huis van het Kind en werkt samen met lokale instanties in de verschillende levensdomeinen: onderwijs, werk, opleiding, materiële ondersteuning, inburgering, gezondheid, vrije tijd, cultuur, ...

Meer informatie op www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken/kind-en-ouderactiviteiten-voor-lokale-armoedebestrijding-koala.

Van brabbelnest naar babbelnest

Brabbelnest is een thematische oudergroep georganiseerd door de gemeente Houthalen-

Helchteren met de focus op taalontwikkeling. Binnen brabbelnest komen ouders met jongen kinderen samen in verschillende sessies om elkaar te ontmoeten, om ervaringen uit te wisselen, om elkaar te stimuleren, om samen te spelen en om allemaal samen al b(r)abbelen taal te ontdekken. Op die manier groeit een brabbelnest uit tot een brabbelnest.

Meer informatie op www.houthalen-helchteren.be/brabbelnest.

5.2 Home-based

Instapje 1-2-3

De programma's in Instapje 1-2-3 richten zich op maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Ze stimuleren ouders om meer actief betrokken te zijn bij de ontwikkeling van hun kind en proberen het kind een zo goed mogelijke start te geven in de verschillende ontwikkelingsfasen. Het doel is de groeikansen van kinderen met kortopgeleide ouders te verhogen en zo bij te dragen aan gelijke onderwijskansen in onze samenleving.

In Instapje 1 (voor kinderen van 1 tot 2 jaar, hun moeders en soms ook vaders) komt een medewerker van het programma tijdens het traject wekelijks aan huis om samen te spelen en advies te geven over opvoeding en taalontwikkeling.

In Instapje 2 (voor kinderen van 2 tot 3 jaar en hun moeders) krijgen de spelactiviteiten tijdens de huisbezoeken ook een educatief karakter en krijgt de ouder informatie over de voorbereiding op het kleuteronderwijs. Er zijn ook tweewekelijks Instapje-klasjes op school waarbij er samen met andere kinderen en hun ouders spelenderwijs contacten worden gelegd.

Instapje 3 (voor kinderen van 3 tot 6 jaar) biedt groepsmomenten aan voor kinderen en hun ouders, grootouders, of andere familieleden. Er wordt geluisterd naar opvoedingsvragen, er worden ervaringen gedeeld en er wordt aandacht besteed aan thema's uit de kleuterklas.

Meer informatie op www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken/instapje-1-2-3.

5.3 Extra

Kinderopvang De Egeltjes: een dorp voor kwetsbare gezinnen

De Egeltjes is een kinderopvang+ in Sint-Truiden. Er worden kinderen opgevangen met een extra zorgvraag; een ontwikkelings- of taalachterstand, een mentale of fysieke beperking, een diagnose ASS, een moeilijke thuissituatie, kinderen uit een kansarm of kwetsbaar gezin, ...

Vanuit een laagdrempelige basiswerking biedt De Egeltjes ontwikkelings- en taalstimulering voor kinderen en gezinsbegeleiding voor ouders. Er wordt gewerkt voor inclusie, en tegen kansarmoede.

Meer informatie via www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken/kinderopvang-als-basissschakel-een-dorp-voor-kwetsbare-gezinnen-de-egeltjes#:~:text=De%20Egeltjes%20is%20een%20kinderopvang%2B,zo%20belangrijke%20eerste%201000%20dagen.

Zin in meer informatie?

Verloop taalontwikkeling van het kind

www.kindengezin.be/nl/thema/ontwikkeling-en-gedrag/taal-en-meertaligheid/taalontwikkeling-tussen-0-en-3-jaar

Meertaligheid

www.kindengezin.be/nl/thema/ontwikkeling-en-gedrag/taal-en-meertaligheid

Kleine kinderen grote kansen

www.grotekansen.be

Kind en Taal

www.kindentaal.be

LimboTaal

www.limbotaal.be

BRONNEN

Agentschap Integratie & Inburgering. (z.d.). 9 b's van toegankelijkheid. Geraadpleegd op 22 februari 2024 van <https://www.integratie-inburgering.be/nl/wat-kunnen-we-voor-jou-doen/ondersteuning-voor-je-organisatie-of-lokaal-bestuur/participatie/kwetsbare-groepen-met-een-migratieachtergrond-be-reiken/9-bs-van-toegankelijkheid> & https://www.integratie-inburgering.be/sites/default/files/2022-05/Affiche_9b_toegankelijkheid.pdf

Baeijaert, L., & Stellamans, A. (2009). Vergroot de veerkracht in jezelf en je team. Lannoo.

Bergmans, A. (2017). Opvoedingsondersteuning: uitgangspunten en praktijk. TKP, 47 (3), z.p.

Burggraaf-Huiskes, M. (2011). Opvoedingsondersteuning als bijzondere vorm van preventie. Coutinho.

Dierickx, S. (2022). Gids voor het bieden van trauma-sensitieve zorg in de kinderopvang. Expertisecentrum Resilient People, Hogeschool UCLL.

Edie, D., & McNelis, D. (2008). Parents as partners in early education. The Wisconsin Council on Children and Families, Quality Matters: A Policy Brief Series on Early Care and Education, 3.

El Kasmi, N. (2020). Sterke moeders, sterke kinderen. procesmatige ontwikkeling van duurzame veerkracht. Journal of Social Intervention: Theory and Practice, 29(6), 61-84. <https://doi.org/10.18352/jsi.617>

Heckman, J.J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. Science, 312(5782), 1900-1902.

Het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk vzw. (z.d.) Geraadpleegd op 22 februari 2024 van <https://www.vlaanderenvrijwilligt.be/>

Jehaes, A. (2017). Toolboek. Veerkrachtig voor de klas. Oplossingsgericht werken met je sterktes. Uitgeverij Politeia nv.

Jongstra, W. (2022). Inleiding op het themanummer over taalstimulering. Veerkracht magazine, 19(01), 4-7. <https://www.kpz.nl/wp-content/uploads/2022/03/>

Veerkracht-19-1.pdf

Kalis, E. (2020). Samen opvoeden – het belang van medeopvoeders voor ouderschap en opvoeden. Nederlands Jeugdinstituut.

Kestens, E. (z.d.). De 'window of tolerance' of het raampje waarbinnen we stress kunnen verdragen. <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-07/Window%20of%20tolerance%20school.pdf>

Kind en Gezin. (2014). Een pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters. MeMoQ. <https://www.kindengezin.be/nl/professionelen/sector/kinderopvang/kwaliteit-de-opvang/pedagogische-aanpak/het-pedagogisch-raamwerk>

Kind en Gezin. (z.d.). Taalontwikkeling tussen 0 en 3 jaar. Geraadpleegd op 4 juli 2024 van <https://www.kindengezin.be/nl/thema/ontwikkeling-en-gedrag/taal-en-meertaligheid/taalontwikkeling-tussen-0-en-3-jaar>

Kind en Taal. (2024). Doeboek. Spelenderwijs taal leren. Nog niet gepubliceerd.

Kind en Taal. (z.d.). Handleiding voor de coördinator.

Masten, A. (2019). Resilience from a developmental systems perspective. World Psychiatry, 18(1), 101-102. <https://doi.org/10.1002/wps.20591>

Opgroeien. (z.d.). Opvoedings- en Gezinsondersteuning. Wat is opvoedingsondersteuning? Geraadpleegd op 22 februari 2024 van <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/opvoedings-en-gezinsondersteuning/wat-opvoedingsondersteuning>

Opgroeien. (z.d.). Opvoedings- en Gezinsondersteuning. Functies van opvoedingsondersteuning? Geraadpleegd op 2 oktober 2024 van <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/opvoedings-en-gezinsondersteuning/functies-van-opvoedingsondersteuning>

Peeters, J. (2013). De levenskracht van het samen leven. Bruto Nationaal Geluk. Bhutan inspireert de wereld, 172-193 & 299-301. Lannoo.

Provincie Limburg. LimboTaal. (2024). Bouwstenen

Taalstimulerende activiteiten. <https://www.limbotaal.be/wp-content/uploads/2023/12/KINDEROPVANG-Limbotaal-Bouwstenen-bladwijzer-140-x-240-mm-LR.pdf>

Rutgeerts, E., & Vervaet, V. (2005). Kinderopvang en ouders: partners in opvoeding. Een handleiding 'ouderbeleid' voor de opvang van baby's en peuters. Lannoo.

Rutter, M. (2012). Resilience as a dynamic concept. *Development and Psychopathology*, 24(2), 335-344. doi:10.1017/S0954579412000028

Schiepers, M., Versteden, P., Lamon, J., Callebaut, I., Froyen, B., Hebbrecht, J., Imberechts, H., Moonen, E., Ringoet, E., Schutjes, E., Timmermans, S., Truys, C., T'Sas, J., Van Bergen, T., Vanherf, A., Van Houtven, T., & Vansteelandt, I. (2020). Volop Taal. Didactiek Nederlands voor de lagere school. Borgerhoff & Lamberigts nv, OWL Press.

Singh, B. (2022). Van hart tot hart: Inspiratie vanuit het jonge kind. Pelckmans.

Team Kameleon Huis van het Kind in Heusden-Zolder. (z.d.). Leon's Woordenschat. Geraadpleegd op 4 juni 2024 van <https://www.heusden-zolder.be/producten/detail/1069/leons-woordenschat>

Trivette, C. M., Dunst, C. J., & Hamby, D. W. (2010). Influences of Family-Systems Intervention Practices on Parent-Child Interactions and Child Development. *Topics in Early Childhood Special Education*, 30(1), 3-19. <https://doi.org/10.1177/0271121410364250>

Van den Bergh, B. (2018). Gezinsenquête 2016: Gezinsinteracties, sociale relaties en het psychisch welzijn van ouders. www.gezinsenquête.be

Van den Bergh, B., van den Heuvel, M. I., Lahti, M., Braeken, M., de Rooij, S. R., Entringer, S., Hoyer, D., Roseboom, T., Räikkönen, K., King, S., & Schwab, M. (2020). Prenatal developmental origins of behavior and mental health: The influence of maternal stress in pregnancy. *Neuroscience and biobehavioral reviews*, 117, 26-64. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2017.07.003>

Van Haeken, S., Braeken, M. A. K. A., Groenen, A., & Bogaerts, A. (2024a). A Supported Online Resilience-Enhancing Intervention for Pregnant Women: A Non-Randomized Pilot Study. *International journal of*

environmental research and public health, 21(2), 209. <https://doi.org/10.3390/ijerph21020209>

Van Haeken, S., Braeken, M. A. K. A., Nuyts, T., Franck, E., Timmermans, O., & Bogaerts, A. (2020). Perinatal Resilience for the First 1,000 Days of Life. Concept Analysis and Delphi Survey. *Frontiers in psychology*, 11, 563432. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.563432>

Van Haeken, S., Deveneyns, A., & Lenie, L. (2024b). Rapport LimboTaal – deelproject opvoedingsondersteuning: Veerkracht – Taalkracht: de evaluatie van een opvoedingsondersteunend programma met aandacht voor taal. Expertisecentrum Resilient People, Hogeschool UCLL, Diepenbeek.

van Harmelen, A. L. (2022). Veerkracht bestaat niet. (Doctoral dissertation, Leiden University).

Van Regenmortel, T. & Peeters, J. (2010). Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling. Verbindend werken in de hulpverlening: bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving, 133-146. EPO.

Vandekerckhof, S., Malisse, L., Vanmechelen, B., & Lenie, L. (2022). Verbinden op weg naar ouderschap: Een inspiratiegids over sociale steun als opstap naar veerkrachtig ouderschap. Hogeschool UC Leuven-Limburg, Diepenbeek.

